

SŁOYU

• Nr 31 BELGRAD 2007 •

WOPOLONII BIULETYN

*Życzymy naszym czytelnikom Wesółych Świát Zmartwychwstania
Pańskiego oraz radosnych wiosennych dni!*

Христїос воскресє, во истїину воскресє!

*Pisanki wielkanocne, wieś Kneževo koło Petrovca na Mlavi.
Wykonały dzieci Jelena i Aleksandra Kostić (10 i 12 lat).*

FOTO STANKO KOSTIĆ, WWW.SKOSTIC.COM

W TYM NUMERZE:

Wieści * Władysław Lubaś doktor h.c. Uniwersytetu w Belgradzie * Pieśni wiślan z Ostojciewa * Jeź w Belgradzie: fragmenty wspomnień * Jak się odradzała Polska: Powstanie Wielkopolskie 1918/1919 * Książki i wydarzenia kulturalne: Teoria kultury w Polsce Radosława Djokicia; Siva Zona T. Różewicza w tłum. Biserki Rajčić; koncerty: Krzysztofa Pendereckiego i Joanny Trzeciak; Trzeci koncert chopinowski w Nowym Sadzie * Z życia polonijnego: Kronika polonijna; Historia rodzinna Michaliny Skiba-Miletić; Jak go poznałam * Informacje * Kącik kulinarny Pani Hani * Krotos, karykatury na Wielkanoc.

Wieści

AMBASADOR MACIEJ SZYMAŃSKI GOŚCIEM ROTARY KLUBU ZEMUN

Dr Maciej Szymański, ambasador RP w Serbii i Czarnogórze, był gościem Rotary Klubu Zemun na spotkaniu w dniu 13 marca b.r. Ambasador Szymański przedstawił zebrany prezentację komputerową na temat "Polskie doświadczenia w Unii Europejskiej". Na wielu przykładach zaprezentował dzisiejszą sytuację Polski oraz jej drogę do Unii Europejskiej. Podkreślił zmiany w stosunku polskiego społeczeństwa do członkostwa w Unii. Mimo niemałego poparcia dla idei integracji, przed wejściem Polski do UE nie brakowało również obaw dotyczących m.in. wykupowania polskiej ziemi przez cudzoziemców, wzrostu cen, niekonkurencyjności polskiego przemysłu i rolnictwa itd. Po dwóch latach członkostwa poparcie Polaków dla UE znacznie jeszcze wzrosło, co wiąże się z odczuwalnymi przez każdego korzyściami. Przeprowadzono w Polsce gruntowne reformy ekonomiczne i polityczne, prawo zostało

zharmonizowane z prawem unijnym, otwarto granice, Polacy mogą się zatrudnić w krajach Unii, zmniejszyło się bezrobocie, polscy producenci uzyskali dostęp do wielkiego unijnego rynku. Nastąpił znaczny przyływ inwestycji zagranicznych oraz unijnych funduszy, które są dodatkowym bodźcem do rozwoju różnych dziedzin polskiej gospodarki, a szczególnie rolnictwa. Kończąc swój wykład ambasador wyraził nadzieję, że już wkrótce do "europejskiej rodziny" przyłączy się również Serbia.

Po wykładzie wywiązała się ożywiona dyskusja, w której ambasador odpowiadał na pytania dotyczące sytuacji w Polsce. Polskiej polityki wobec Niemiec i Rosji, stosunku Polski do rozwoju sytuacji w Serbii. Nie pominięto tematu polskiej kultury, a zwłaszcza polskiej kinematografii.

2

BIULETYN INFORMACYJNY POLJSKA

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Belgradzie rozpoczęła wydawanie biuletynu informacyjnego w języku serbskim pt. POLJSKA, Informativni bilten. Ukazał się nr 1 za styczeń (januar) 2007 r. W słowie wstępnym Ambasador RP dr Maciej Szymański, serdecznie wita czytelników serbskich. Jednakże nie wiadomo jaka będzie częstotliwość wychodzenia tego biuletynu. Na kolorowych, bogato ilustrowanych stronach, po podstawowych danych o Kraju następują informacje o polskiej gospodarce. Bardziej szczegółowo przedstawione zostało prawo gospodarcze – przepisy o swobodnej działalności gospodarczej w Polsce. Z atrakcyjnych gałęzi polskiej gospodarki przedstawiono meblarstwo. Jest mowa o polskim rolnictwie, imporcie produktów rolnych, o zaproszeniu do odwiedzenia atrakcji turystycznej, jakim jest Kraków, o polskich smakach, czyli słodyczach i wódce wyborowej. W ramach „Kultury” opisano polskie zwyczaje bożona-

rodzeniowe i podany został przepis na karpia w szarym sosie. Informacje o nauce polskiej tym razem dotyczą astronomii, począwszy od Kopernika a kończąc na dzisiejszych osiągnięciach polskiej astronomii, mających skalę światową. W części historycznej mowa o wyzwoleniu Polski 11 listopada 1918 roku. Cenne są informacje konsularne – dokumenty potrzebne do uzyskania wizy polskiej oraz warunki i koszty uzyskania wizy. Zreprodukowany został i formularz wizowy. Znajdujemy też krótkie migawki z życia ambasady i wydarzeń kulturalnych, które tu miały miejsce. Wreszcie, na zakończenie - najważniejsze adresy internetowe dotyczące rządu, ministerstw, przemysłu, handlu, turystyki, giełdy itp.

Polonia wita nową inicjatywę Ambasady Polskiej, gdyż informacje zawarte w biuletynie korzystne są nie tylko dla Serbów, ale również dla polonusów, szczególnie dla ich rodzin.

ПОЉСКИ НАУЧНИК ПОЧАСНИ ДОКТОР УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ ВЛАДИСЛАВ ЛУБАШ (Władysław Lubaś)

- Uniwersytet w Belgradzie uhonorował prof. dr. Władysława Lubasia tytułem Doktora Honoris Causa, który mu został wręczony na uroczystości w Rektoracie dnia 19 września 2006 roku jako znak uznania za całokształt jego pracy naukowej, zasług w badaniach nad językiem serbskochorwackim i wzmacnianiu kontaktów naukowych pomiędzy instytucjami Polski i Serbii.
- Титулом почасног доктора Универзитет у Београду одаје признање проф. др Владиславу Лубашу за његов целокупан научни рад, слојевито истраживање нашег језика и драгоцен допринос унапређењу сарадње научних институција Пољске и Србије.

На свечаности у Ректорату Универзитета у Београду 19. септембра 2006. године промовисан је у почасног доктора познати пољски слависта проф. др Владислав Лубаш (Władysław Lubaś). Професор Лубаш (1932) веома је познат славистичким круговима у Србији и суседним јужнословенским државама. Углед у нашој земљи стицао је не само бројним научним радовима из лингвистике него и непосредним присуством и радом у Београду, и то у дугом раздобљу: 1962–1963. године био је научни стипендиста Филолошког факултета у Београду, 1966–1969. радио је као лектор и предавач пољског језика на истом факултету, учесник је више од тридесет *Научних састања слависта у Вукове дане* у Београду, а све време сарађивао је и одржавао пријатељске односе са више колега из Београда и Новог Сада видно доприносио унапређењу научне сарадње између институција у Пољској и Србији.

Владислав Лубаш се родио у месту Жарновјецу у југоисточној Пољској (некадашња Галиција). Потекавши из скромне селске породице, у тој средини је научио да се од беде може отети само образовањем. Иако су ратне године доносиле додатне тешкоће, истакао се у свом родном месту као одличан и надарен ученик. То му је омогућило да се упише на студије полонистике на престижном Јагеловском универзитету у Кракову, где је био ученик знаменитих професора: Зенона Клемесјевича, Витолда Ташицког, Еве Островске, Жежија Куриловича, Тадеуша Милевског, Адама Хајнца, Алфреда Зарембе, Мјечислава Брожека, Јана Сафаревича. По окончању студија 1956. године постао је асистент тада веома цењеног слависте Витолда Ташицког, који је и у сербкократистици био познат по радовима из ономастике, дисциплине која је у нашој земљи била тек у повоју.

Први боравак у ондашњој Југославији током једномесечне научне екскурзије 1961. године био је довољан да та земља фасцинира Владислава Лубаша. Дружење с београдским полонистом Стојаном Суботином и његов педагошки постицај учинили су да се Лубаш нађе као стипендиста на Филолошком факултету у Београду. Ту је похађао предавања и уживао пуну пажњу професора Михаила Стевановића, руководиоца сербкократистичке катедре и директора Института за српски језик САНУ. У Београ-

ду је тада успоставио контакте и с другим лингвистима: професорима Радосавом Бошковићем и Радомиром Алексићем, млађим наставницима Бериславом Николићем, Асимом Пецом и Живојином Станојчићем и колегама у Институту за српски језик САНУ Митром Пешиканом, Зорицом Станојчић, Фахром Матијашевић и др. Стекао је и бројне пријатеље у студентском позоришту при КУД-у „Бранко Крсмановић“, где су се скупљали многи млади

београдски уметници.

После једногодишњег лекторског рада у Љубљани (1965/1966), Лубаш се поново нашао у Београду, где је провео – како сам истиче – незаборавне три године живота и рада. Ту му се родио и син јединац. Упознао је и обичне Београђане, а трајни утисак неизмерне добротe оставиле су на њега три самохране сестре Црногорке – Загорка, Ружица и Радмила, код којих је с породицом становао. О тим данима живота у Београду и плодног рада на Филолошком факултету професор Лубаш је касније писао у својим прилозима историји београдске полонистике. Тада је објавио и неколико радова из ономастике у београдским „Аналима Филолошког факултета“ и „Филолошком прегледу“ и новосадском „Зборнику за филологију или лингвистику“. У друштву полониста професора Стојана Суботина и Ђорђа Живановића и русисте професора Радована Лалића осећао се као равноправан члан славистичке катедре на Филолошком факултету, што га је навело да приступи припреми и посебног језичког приручника за студенте, те да, заједно са Славком Јовановић, преведе фрагменте романа Миодрага Булатовића *Црвени петао лети према небу*. Тај трогодишњи боравак у Београду, уз живе контакте с новосадским лингвистичким кругом, чијем су раду тада давали тон Павле и Милка Ивић, учинио је да Владислав Лубаш, по властитом признању, прошири своје славистичке видике и изоштри социолингвистичке погледе. Контактирао је и сарађивао такође са лингвистима из Љубљане (Франце Безлај, Тине Логар, Јоже Топоришич), Загреба (Божидар Финка) и Скопља (Блаже Конески, Божидар Видојевски). Стандарднојезичка разуђеност, уз језичко и дијалекатско шаренило, у ондашњој Југославији инспирисала Лубаша да се касније у знатној мери посвети социолингвистичким темама. Па и његов хабилитациони

рад, koji je odbranio 1971. godine u Krakovu, odnosio se na tvorbu речи u južnoslovenskoj toponimiji (*Słowotwórstwo południowosłowiańskich nazw miejscowych z sufiksami -ci, -ovci, -inci itp.*, Katowice, 1971).

Karijeru univerzitetskog nastavnika Lubaš je nastavio na Šleskom univerzitetu u Katowicama, gde je bio organizator polonističkih studija i dekan novoformiranog Filološkog fakulteta. Tu, u jezički slojevitoj sredini Gornje Šlezije (Górny Śląsk), profesor Lubaš je obilato koristio svoja sociolingvistička iskustva iz Jugoslavije. Posle deset godina rada u Katowicama prihvatio se dužnosti direktora Instituta za poljski jezik Poľske akademije nauka u Krakovu, čiji je naučni potencijal, tokom teških 80-ih godina, osvežio mladim i poletnim kadrom. Svih tih godina nije prekiđao kontakte i naučnu saradnju s kolegama u Beogradu i drugim centrima ondašnje Jugoslavije. Posebno je bila obustrano korisna saradnja s Institutom za srpski jezik SANU, kojim je, počev od 1979. godine, rukovodio dr Драго Ђупић. Тада су учестале и узајамне посете стручњака из ова два института, што је доносило вишеструке научне користи. Наставио је да редовно учествује на *Научним састанцима слависта у Вукове дане* у Београду, објављивао је радове у „Јужнословенском филологу“ и другим овдашњим научним гласилима. Сарађивао је и с београдским полонистима Горданом Јовановићем, Вером Митриновић и Петром Буњаком.

У време кад је у пољском граду Ополу основан нов универзитет професор Лубаш је из дидактичких потреба прешао 1996. године у Ополе, где је развио српко-хрватске студије у оквиру славистичке катедре. У то време Ополе је било седиште свесловенског научног пројекта *Промене у словенским језицима 1945–1995*, који је окончан серијом књига о свим словенским језицима (цела серија представљена је на XII конгресу слависта у Кракову 1998. године). Тако се професор Лубаш нашао у улози рецензента тома посвећеног српском језику, који је потом и представио широј пољској научној публици. А када су бомбе засуле Србију 1999. године, професор Лубаш је с колегама из Опола дигао глас протеста и читавај пољској јавности упорно

разјашњавао суштину појава које су довеле до велике кризе на Балкану.

Одлазак у пензију 2002. године није прекинуо ни научни ни дидактички рад Владислава Лубаша. Од тада је предавач на Високој пословној школи у Домброви Гурњичој крај Катовица, а после уређивања речника лексема пољског разговорног језика објавио је и опсежно синтетичко дело о том функционалном стилу савременог пољског језика.

Професор Лубаш је аутор близу 700 научних и стручних радова из области ономастике, социolingвистике и лингвистичке стилистике, и то у оквиру полонистике, сербокроатистике и сербистике. Уредник је афирмисаног пољског часописа „Socjolingwistyka“ и научне серије Пољске академија наука *Prace Naukowe*. Био је члан неколико научних организација у Пољској и међународних лингвистичких комисија, као и пољске државне комисије за научну сардњу с нашом земљом. Уз висока пољска и међународна признања, добио је и почасну плакету наших институција за дугогодишње континуирано учешће на *Научним састанцима слависта у Вукове дане* у Београду. У оквиру угледне серије *Студије о Србима*, коју заједнички издају Завод за уџбенике и наставна средства, Вукова задужбина и Матица српска, објављени су одабрани лингвистички радови професора Лубаша који су везани за нашу језичку средину под насловом *Студије из српске и јужнословенске ономастике и социolingвистике* (Београд – Нови Сад, 2002)

Титулом почасног доктора Универзитет у Београду одаје признање проф. др Владиславу Лубашу за његов целокупан научни рад, слојевито истраживање нашег језика и драгоцен допринос унапређењу сарадње научних институција Пољске и Србије.

Др Милош Луковић

(„Задужбина“, лист Вукове задужбине, бр. 77, Београд, децембар 2006, стр. 6)

D ziękujemy Autorowi za umożliwienie nam opublikowania powyższego tekstu.

ŻYJĄ NA RÓWNINIE SPOKOJNIE, ŚPIEWAJĄ O GÓRACH I DAWNEJ WOJNIE...

Wiślanie w Ostojciewie

W moich późniejszych notatkach z Ostojciewa figurują m. in. nazwy geograficzne jak „Czantorzyna”, Stożek, Cieszyn. Czantoria Wielka to szczyt górski w zachodniej części Beskidu Śląskiego, na pograniczu czeskim i słowackim, wysokości 997 m, u podnóża którego znajduje się miejscowość Ustroń, a w pobliżu miasto Wisła. Stąd właśnie pochodzą wiślanie osiedleni w Ostojciewie. Na południe od Czantorii, w tym samym pasie granicznym znajduje się szczyt Stożek (980 m), po którym jeden z osadników w Ostojciewie miał przydomek „Stożczan”. Wiślanie w Banacie, wyznania ewangelickiego, mają te same, co ich dalecy krewni w stronach ojczystych nazwiska. Wspomnę tu tylko najliczniejsze: Szturc, Poliak, Pilch (z Pilchówki k/Wisły), Tichy (Tychy), Bujak, Raszka...

Niektóre wiślańskie pieśni zostały w ciągu półtora wieku w części słownej w Ostojciewie nieznacznie zmienione lub dostosowane do miejscowych warunków. Przypuszczam, że jeszcze więk-

sze zmiany związane są z melodią. Wiślańska pieśń „na folwarji, na długim moście...” (1) śpiewana jest tutaj z geograficznym usytuowaniem: „Na Czantorzynie...”. Przytoczę jeszcze dwa przykłady.

W Wiśle: „Kole mego łokieneczka / zakwitła jabłoneczka...” (2)

W Ostojciewie: „Przed naszymi łokmi zagrodeczka / a w tej zagrodeczce jabłoneczka...”

W Wiśle: „Ej, ty ptaszku, krogulaszku, wysoko lataś / powiedz mi ty nowineczkę, co kany słycać...”

W Ostojciewie: „Szare ptaszku, krogulaszku, wysoko lataś / przynies do mej najmilejszej gdo ku niej chodzi...”

W moich nagraniach zachowały się następujące przykłady, a mają swoje odpowiedniki w dokumentacji Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego.

Z Ostojciewa:

♩ = 90

Na wy-so-kiej gó-rze tu sy-ne-ček o-rze a-le je-szcze
nie śnio-dał, ha mi-te ko-cha-nie za-nieś mu śnio-da-nie
a-le się z nim nie go-dej ha mi-te ko-cha-nie za-nieś mu śnio-da-nie
a-le się z nim nie go-dej

i dalej: „Położyła gorki, dała się do godki / wiele łon ma koszulek / trzy koszulki lniane, trzy roczki nieprane / ale się jej spodobał...”

Z dokumentacji PTL-u:

Na wysokiej górze.

1. Na wy-so-kiej gó-rze, tam sy-ne-ček o-rze, a-le jeszcze
nie śnio-dał, hej mo-je ko-cha-mi, za-nieś mu śnio-da-nie
a-le nie z nim nie go-dej.

- i dalej: 2. Postawiła gorki / dała się do godki / kiela on też koszul ma
Trzy koszulki lniane / trzy roki nieprane / jeszcze się mi podoba.
3. Kłobuk w ręce nosi / a tak pięknie prosi / o wioneczek zielony.
A jo mu go dała / choć ech go nie znała / on mi pięknie dziękował.
4. Pobola się matki / i poszła na kwiatki / do ogródka swojego,
Ej kwiatki i listki / opadłyście wszystkie / z rozmarynu mego.
Zanotował Bocek w Milikowie.

Smutny los poborowych i stosunek ludzi do wojny wyrażają następujące,

nagrane przeze mnie w Ostojciewie pieśni:

Trąbią grają i bębnują,
Ej, już regrucio maszerują
Jonek by też maszerował /x2/
Ej, gdyby mi gdo konia siodłał /x2/
Starsza siostra usłyszała /x2/
Ej, ona mu go osidlała /x2/
A ta młodsza bicz podała /x2/
Ej, tak żałośnie zapłakała /x2/
Pytały się siostry brata /x2/
Ej, czy przyjedzie za trzy lata /x2/
Trzy lata już pominęły /x2/
Ej, siostry brata nie widziały /x2/
A łon leży w szarym polu /x2/
Ej, główeczka mu na kamieniu /x2/
A kuń jego wedle niego /x2/
Ej, grzebie nóżką, żal mu jego /x2/
Choćbyś grzebał do kolana /x2/
Ej, nie wygrzebiesz swego pana /x2/
Choćbyś grzebał aż po uszy /x2/
Ej, nie wygrzebiesz żywej duszy /x2/
Dok ech jo miał swego pana /x2/
Ja żech miał owa, siana /x2/
Teraz nie mom sieczki, słomy /x2/
Ej, rozniesia nas stroki, wrony /x2/

A oto początek drugiej pieśni:

Z Francezy ja jadę, szablczkę toczę
Podajże mi, miła, szateczkę bieluską, bo się już poce
Ja ci jej nie podam, boh nie powinno
Niech ci jom poda z Francje inno /x2/

W ustnej twórczości ludowej wiślan z Ostojciewa zachowało się, jak widać, sporo wspomnień o stro-nach ojczystych i własnym losie.

Przypisy:

- (1) M. Pilch, *Śpiewy* (rękopis), Wisła 1947, s.1.
(2) M. Pilchówna, *Wisła – wieś słowiańsko-ewangelicka*, Bytom 1948, s. 35 i 70.

Prof. Dušan Drljača

JEŻ W BELGRADZIE (1864-1866)

Fragmenty wspomnień

W związku z odświeżeniem, w październiku 2006 roku, tablicy pamiątkowej na ulicy Tomasza Jeża w Belgradzie, zamieściliśmy w ubiegłym numerze (30) blok zawierający życiorys pisarza i kilka fragmentów jego wspomnień: spotkanie z premierem Garaszaninem, kontakty z serbskimi intelektualistami i spotkania z Polakami. Przypominamy, że Jeż (pułkownik Zygmunt Miłkowski) przybył do Serbii jako emisariusz polskiego powstańczego Rządu Narodowego, by stąd organizować rozszerzenie powstania na terytorium Austrii. Wobec upadku Powstania Styczniowego w Polsce i niemożności nawiązania kontaktów z przedstawicielem Chorwacji i Węgier, jego misja skończyła się fiaskiem. Pozostał w Serbii przez dwa lata,

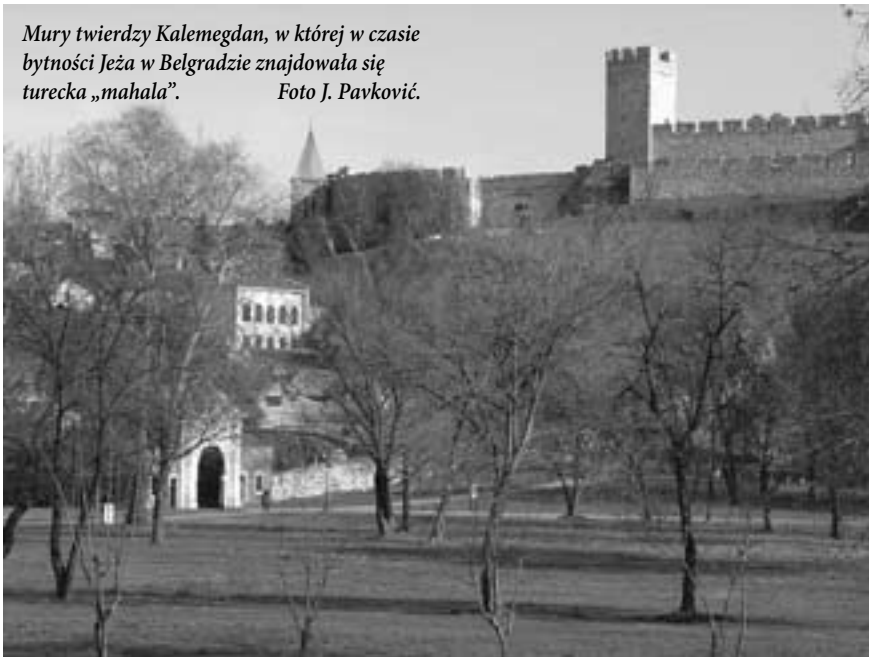

Państwo Miłkowscy w swoim domu w Łozanie

gdyż nie miał środków na wyjazd. Tutaj urodziło się jego dwoje dzieci. Bodźcem do wyjazdu stało się zaproponowanie mu miejsca redaktora miesięcznika *Revue d'Orient*, który miał wychodzić w Brukseli. On i jego żona czynili ogromne zabiegi, by zgromadzić potrzebne fundusze na podróż. Pani Miłkowska jeździła aż do Lwowa, by od redaktorów pism odebrać zaległe powinności. Mogli wyjechać jedynie na zachód, gdyż w Polsce, zarówno w zaborze rosyjskim jak i w zaborze austriackim, Jeż był persona non grata.

Teodor Tomasz Jeż był uważnym obserwatorem życia w Serbii. W swoich wspomnieniach „Od kolebki przez życie” (Kraków 1937) ciekawie opisuje życie, ludzi i wydarzenia w Serbii w połowie lat 60-tych XIX wieku, za czasów

Mury twierdzy Kalemegdan, w której w czasie bytności Jeża w Belgradzie znajdowała się turecka „mahala”. Foto J. Pavković.

panowania kneza Michajła. Zastanawiał się też nad możliwą rolą Serbii w wyzwoleniu narodowym ludów bałkańskich, a szczególnie Słowian. Uważał, że ustrój monarchistyczny nie sprzyja i nie będzie sprzyjał rozwojowi demokracji w tym kraju. Daje charakterystykę Serbów jako narodu podziwiając ich patriotyzm, ale z drugiej strony ganiąc „hajducką” butę, zamiłowanie do karciarstwa i nieróbstwo.

Z Belgradu posłał w 1866r. do Dziennika Literackiego artykuł „O umysłowym życiu w Słowiańszczyźnie zadunajskiej” i w tym samym roku „Serbia. Studium historyczne” zamieszczone w Przeglądzie Powszechnym w Dreźnie. Kilka lat później powstały jego najważniejsze powieści o tematyce serbskiej.

Pierwszy kontakt z Serbią

„...Od Orsovy zaczyna się i w górę Dunaju lewym brzegiem ciągnie się granica węgierska, dozorowana w czasie owym przez władze austrijackie. Mieć cokolwiek z temi ostatnimi do czynienia nie życzyłem sobie. Dlatego celem zabezpieczenia się przeciwko możliwemu wypadkowi, takiemu np. jak rewizja statku i oglądanie paszportów (a miałem paszport na własne nazwisko), wylądowałem na brzegu serbskim w zamiarze podróży dalszej wozem.

Wylądowałem sam jeden i wprowadzony zostałem do komory celnej, w której kilku urzędników zabrało się gorliwie do szukania w walizce i torbie podróźnej moich artykułów opłacie podlegających. Szukali, przeglądali, nad tem i owem naradzali się, natrafili wreszcie na butelkę *vinaigre de toilette*, odetkali ją i wąchali, niepewni do jakiego służy ona użytku. Domyślali się, że to trunek i należy się od niego opłata. Tłumaczyłem, że płyn ów do mycia się służy. Wierzyć nie chcieli, utrzymując, że ludzie myją się wodą. Powstał stąd pomiędzy celnikami a mną dosyć ostry spór, który na korzyść moją rozstrzygnął wezwany przez celników dyrektor

komory, stary, poważny Serb. Wy tłumaczył im, że ludzie, co śmierdzą, używają pachnideł do zagłuszania smrodu... (str. 257-258)

Problemy z służbą domową

Działo nam się niedobrze wprawdzie, ale nienajgorzej (...) Zajmowaliśmy na Wraczarze domek o trzech pokojach z werandą, kuchnią na podwórzu i z ogrodem owocowym produkującym winogrod, jabłka, gruszki, wiśnie, figi, brzoskwinie i migdały. (...) Warzyw nie uprawialiśmy, raz dlatego, że w ogrodzie miejsca na nie nie było, powtóre wielka produktów tych taniość czyniła uprawę zbędną. Taniem było wszystko, co do odżywiania się służyło, wliczając w to drób, dziczyznę, bryndzę (przerób mleczny) /zapewne chodzi o kajmak/ i wino wyborne, jakoteż opał w obfitości z pobliskich dowożony lasów. Można więc było, skromne mając dochody, przyzwoicie utrzymywać i gościny ludziom używać. Jedno tylko wielki stanowiło mankament, a to usłu-

ga, mianowicie niewieścia. Rekrutowała się ona spomiędzy Serbek, Węgierek i Niemek, i wogóle była, wyrażając się obrazowo, pod psem. We względzie tym prym trzymały Serbki. Najpierwsza, którą wzięli, zraziła moją żonę, przyzwyczajoną do uległości sług w Polsce, nietylko tem, że przemawiała do niej: „ty”, ale wprost brutalnością. Raz, gdy nieobtarty przez nią należycie talerz obcierała, służąca go z jej rąk wydarła i tak do niej przemówiła:

- Cóż to! Jam u ministra służyła, a ty po mnie chcesz talerze obcierać?

Innej znów, dziewczce zamasyzstey i w wyrażeniach nieprzebiegającej, dyspozycje dawać się bała. O służące było łatwo: szło się po nie w dzień targowy na targowicę, tam czekał zastęp kandydatek na „kuwarice” i „służanki”; przystępowało się do nich, upatrywało się jedną i zadawało jej pytanie:

- „Otiesz da służisz kod mene”?

Jeżeli odpowiadała: „otiu”, co się zwykle zdarzało, zawierało się z

nią *pede stante* umowę i prowadziło się ją do domu. Zwykle jednak po próbie tygodniowej trzeba było na targowicę po nową iść. Zmieniliśmy wreszcie Serbki na Niemki. I z temi długo trudno było do ładu trafić, aż natrafiliśmy na rodzinę niemiecką...” (str. 291-292)

Bójka z powodu hymnu polskiego

Przyjęcie uprzejme i serdeczne spotkało gromadkę młodych akademików Moskali (...). Młodzież serbska oddała się na gości tych usługi: ciceronowała im, w wycieczkach w głąb kraju przewodniczyła, posługiwała, nad ich wygodami i bezpieczeństwem czuwała i kiedy odjeżdżali, na cześć ich urządziła bankiet w hotelu Pod jeleniem. Przy bankiecie wino strumieniem się lało. Toastowano; przy toastach wygłaszano mowy, sławiące słowiańską jedność braterską pod przewodnictwem Rosji. Po toastach nastąpiły śpiewy,

Dziewczyna z okolic Belgradu. Rys. Nikola Arsenović, II poł. XIX w.

które rozpoczęto od hymnu rosyjskiego: „Boże caria chrani”. Skolei się dały hymny innych narodów słowiańskich: serbski, czarnogórski, czeski.

- Polski! – ktoś przypomniał.
- Polskiego hymnu śpiewać nie wolno! – zaprotestował jeden z Moskali.
- Czemu? Wszak Polacy to Słowianie!

- Zdraycy! Nazwy Słowian niegodni!
Jeden z młodzieży serbskiej ostro się za Polakami ujął i ze strony moskiewskiej również ostrą wywołał odpowiedź. Wymiana słów stała się wymianą obelg. Od słów przyszło do czynów. Wymowę zastąpiły kułaki. Bankiet na cześć Moskali dany na tem się skończył, że młodzież serbska za drzwi młodzież moskiewską wyrzuciła dzięki – sprawie polskiej. (str. 295-296)

O patriotyzmie

Patriotyzm jest w Serbii potęgą rzeczywistą, żywą, gotową każdej chwili do składania dowodów. Na lata parę przed przybyciem naszym do Belgradu, wskutek zajęcia między serbską a turecką ludnością w mieście i odmowy dania przez rząd satysfakcji, jakiej się domagał komendant będącej w rękach Turków twierdzy. Twierdza bombardować zaczęła miasto. Na odgłos strzałów działowych cała ze wsi pobliskich ludność na pomoc stolicy ruszyła. Senatorowie z miasta uciekli; chłopci do miasta biegli uzbrojeni w co kto miał pod ręką: w noże, w strzelby, w widła. Interwencja konsulów burzę zażegnała. Chłopi do domów wrócili z przekonaniem, że Turcy zaprzestali bombardowania na widok tłumów wieśniaczych z nożami spieszących. (1)

Patriotyzm to wielka potęga. Stanowi on rękomię przyszłości Serbji i spodziewać się pozwala, że gdy naród pozna, jakie szkody przynoszą mu zamiłowanie w próżniactwie i karty, przyczyni się do stłumienia tych wad i podniesienia w nim moralności.

Taki patriotyzm Polskę zbawi, gdy nasz lud przeniknie. Pobyt w Serbji przekonał mnie o tem. (str. 308)

(1) Mowa tu o wydarzeniach, których bezpośrednim powodem było zabicie przez Turków serbskiego chłopca przy studni (tzw. powszechnie „czukur czesma”), w dzielnicy tureckiej. Obecnie na tym miejscu (ulica Dobraczina) znajduje się brązowa rzeźba leżącego chłopca, a obok niego rozbity dzban.

O Turkach w Belgradzie

W Belgradzie chrześcijanie rozsiedli się nad Sawą, muzułmanie zajmowali „mahałę” przylegającą do Dunaju, a leżącą na pochyłości kończącej się wchodzącym w Dunaj cyplem, na którym zasiadła rowami i wałami otoczona twierdza. Po bombardowaniu, dla zapobieżenia wypadkom podobnym na przyszłość, Turcy się z miasta całkowicie usunęli. Mahałę turecką zastaliśmy opustoszałą. Domy i domki stały, ale w nich nikt nie mieszkał; nikt ogrodów nie uprawiał; wyżej wznosiła się dżamija z minaretem, z którego nie odzywało się wzywające wiernych do modlitwy wołanie muezzina. Smutkiem od tej połaci wiało (...).

Turcy zajmowali warownię, uważaną za jedną z silniejszych w Europie /mowa o Kalemegdanie/. Od miasta oddzielał ją kulkaset kroków wynoszący stok, przez który droga prowadziła do mostu zwodzonego, podnoszonego o wschodzie, spuszczonego o zachodzie

Strój kobiety zamężnej z okolic Belgradu. Rys. N. Arsenović, II poł. XIX w.

słońca. Za wałami mieściło się miasto czysto tureckie; ulice ciasne, domy nazewnątrz pozaślaniane, place, bazy, meczety, studnie. Urwisty, wysoki od strony rzeki brzeg czynił ją nieprzystępną, z innych stron z wałów przez ambrazury wyglądały działa, gotowe w każdej chwili rzygnąć ogniem i pociskami, niosącymi ludzom śmierć, miastu zniszczenie. W dni pogodne na wałach widzieć się dawały szeregi różnobarwnych, skurczonych postaci, bielejących się z wierzchu: były to przykucnięte na ziemi niewiasty tureckie w jaskrawych feredzijach, białe zakwefione, przypatrujące się z dała w smutnem milczeniu wydartym ich panom zdobyciom. Urozmaicały one widok fortecy od strony rzeki i od strony lądu, ale go nie ożywiały: wiało od nich martwością, naprowadzały bowiem widzowi na myśl, że są rolą narodu ginącego, państwa niegdyś potężnego i świetnego, chylącego się ku całkiem zasłużonemu upadkowi. Co one myślały, patrząc na

szeroki Dunaj i rozlegające się za nim zielone, okiem objąć się nie dające obszary, na miasto, w którym – pokorni niegdyś – panoszyli się giaurowie, a ich niewiasty używały nieznannej niewiastom tureckim swobody? (str. 309-310)

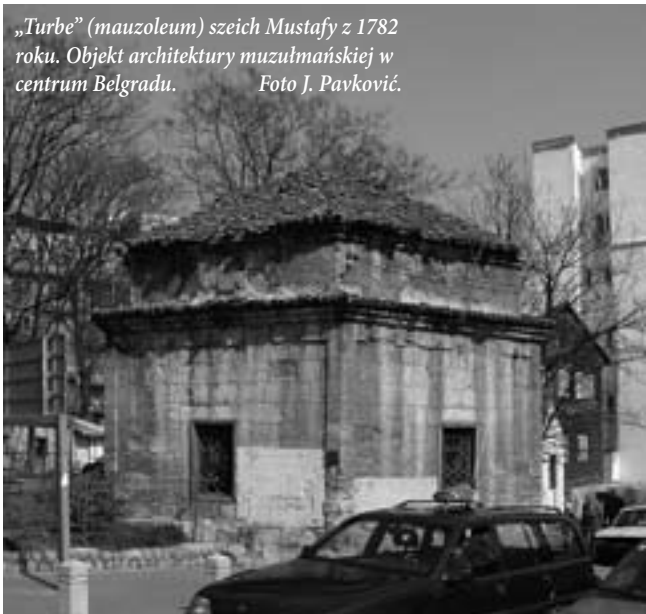
Ubiory Serbek

Na jarmarkach /które się odbywały na Paliluli/ ciekawość ścigały na siebie stroje wieśniaczek, szczególnie zaś ubrania ich piersi i głów w pieniądże. Pieniądzmi na sznureczki nanizanymi okrywały sobie piersi całe; pieniądże zdobiły im głowy sprzodu; pieniądże w łuszczową ułożone zasłonę zwisały im stylu, osłaniając grzbiet od ramienia do ramienia i do pasa prawie. Na głowie i na piersiach spomiędzy monety srebrnej przeglądała w większej lub mniejszej ilości, w sztukach rozmaitej wielkości, złota. Zależało to od stopnia zamożności. Do osłony grzbietu służyła moneta srebrna zdawkowa.

Jedyny zachowany meczet w Belgradzie, Bajrakli dżamija z II poł. XVII w. Foto J. Pavkovic

„Turbe” (mauzoleum) szeich Mustafy z 1782 roku. Obiekt architektury muzułmańskiej w centrum Belgradu. Foto J. Pavković.

Serbka w chodzie wydawała brzęczenie i szelest metaliczny, słyszeć się dający zdaleka. Mieszczanki grzbietów sobie nie osłaniały i mniej monety, zato przeważnie złotej, na głowę i piersi kładły. Po miastach zresztą, w Belgradzie zwłaszcza, kobiety zarzucały już strój narodowy, którego jedną z cech znamienych stanowiło obnażanie piersi. W sposób podobny nie dekolują się, i bodaj czy się kiedy dekoltowały, największe w Europie elegantki. Krój kaftaników, osłaniający grzbiet i ręce, omijał sprzodu piersi i schodził się poniżej nad pasem. Otwór przodowy, i to niezawsze, przysłaniała lekka, przejrzysta gaza. Moda ta, stosowana zarówno do zamężnych i niezamężnych kobiet, przejęta, jak się zdaje, z haremów, przemijała już za naszego w Serbii pobytu. Dawniej, w latach 1849 i 1854 spotykałem się z nią częściej, w 1864-1866 parę zaledwie razy: raz młodą i bardzo przystojną panną, raz znów starą kobietę, której wystawione na pokaz wdzięki nic w sobie ponętnego nie miały. (str. 314-315)

Gęslarze

Gratką we względzie obserwacyjnym był dla nas obchód pięćdziesiątej wybicia się Serbji na niepodległość rocznicy. Trwał on dni kilka (...), a odbywał się z całym stosowanym do uroczystości podobnych szykiem: przystrojenie miasta w sztandary i wieńce, iluminacje, pochody, parady wojskowe, strzelanie z dział, ognie sztuczne, które mówiąc nawiasem fiasko zrobiły, itp. Podejmowano weteranów; pomiędzy nimi najwybitniejszym był Uzun-Mirko (...)

Igrzyska jak igrzyska; wszędzie je na jednakową urządzają modłę. Ciekawość ich polegała na tem, że ściągnęły Serbów płci obojczy ze wszystkich dzielnic księstwa, a nawet i spoza granic. Zajmowało mnie przypatrywanie się ich postawom i rysom ich oblicz, przypominającym typy polskie. Niektórzy wydawali Polaków poprzebieranych z turecka. Bawili się, cieszyli. Program igrzysk obejmował wyścigi, zapasy, włożenie po osmarowanych mydłem słupach po nagrody, huśtawki, karuzele, widowiska sztuk łamanych; tu i ówdzie zataczano horę /kolo/ przy odgłosie bębena albo drumli, jeżeli innej na podporządku muzyki nie było; gdzieindziej siedząc kołem posilano się, pito wino i na wiwaty z pistoletów strzelano; na palcu wokoło i w kilku miejscach we środku widzieć się dawały z gałęzi robione szałas, z których przed jednym, w głąb, zdala od wrzawy usuniętym, regularnie (...) zbierała się duża ludu gromada i w milczeniu słuchała brzęku gęśli, wtórującego monotonnej współpiewanej deklamacji. U otworu szałas siedział starzec ślepy, w gęśle uderzał i improwizował rapsody. Było to dla mnie w obchodzie całym najciekawszem i najbardziej zajmującym. W ten sposób powstały owe pieśni serbskie, których opublikowanie w zdumienie świat ucywilizowany wprawiało.

W ślepcu przedstawił mi się Homer serbski.

Przysłuchiwałem się improwizacjom jego pilnie, myśląc, że z ust wypłynie mu jedna ze znanych pieśni, takich np. jak o Marku Królewicu, o car Lazarze, o Miłoszu Obyliczu lub innych. Nie! Nie z przeszłości, ale z teraźniejszości treść czerpał: śpiewał o księciu Michale, o serbskim wojsku, o pandurach, o dyrektorze policji i o różnych innych, zgoła niepoetycznych, rzeczach, ubierając je w wy-

Wieśniaczki na belgradzkim targu. Rys. Karol Pop de Satmari, ok. poł. XIX w. (wg. M. Jovanović, Narodna nošnja u Srbiji u XIX veku. 1979).

Architektura Belgradu z pocz. XIX wieku, pierwsze liceum. Obecnie Muzeum Dositeja Obradovicia i Vuka Karadžicia. Foto J. Pavković.

razy i omówienia poetyczne (...) Tych /dawnych/ adwokatów-nauczycieli ślepiec na polu topczyderskim odtwarzał, jak na deskach teatralnych w dramatach historycznych odtwarzanymi są monarchowie, wodzowie, mężowie stanu i t.p. Było to widowisko ogromnie dla mnie zajmujące. Przypatrywałem się mu w dniu obchodu do wieczora, wyobrażając sobie, jak to dawnymi czasy gromady wiejskie wyteżały słuchy na opowiadania gęślarza, a w gronie słuchaczy ludzie młodzi pięści zaciskali, o bojach z Turczy-nem marzyli i niejednen z nich w dni parę później do hajduków przystał. Śpiewane na Topczydere rapsody do niczego podobnego zachęcić nie mogły. Zadanie ich polegało na wszczepianiu w naród rozmiłowania się w dynastii Obrenowiczów. (str. 315-318)

Przygotowała J.M-P.

POST

Skomercjalizowanie świąt Bożego Narodzenia, czy Wielkanocy jest już tak dalece zaakceptowane przez społeczeństwo, nie tylko w Polsce, że w zasadzie nikogo nie dziwią już, w miesiąc poprzedzający święta, pojawiające się na wielkich bilbordach różne z danym świętem związane symbole. Tak też już w połowie marca wybiegły na afisze, na łamy prasy, na wystawy sklepowe stada puszystych zajęcy, rozkosznych kurczaczków i żółtych kaczuszek (sic.). No i dobrze! okazja do radości, okazja do dużych zakupów, do dużych obrotów w handlu. W radosnej atmosferze łatwo się wydaje pieniądze, jest na czym zarobić, tak że inwestowanie w reklamę ma sens, ale co zrobić z długim, bardzo długim okresem stagnacji jakim jest post? Trzeba poprostu przeczekać. Tę lukę stara się tyle, że nie komercyjnie, wypełnić kościoł, nawołując do wszelkiej wstrzemięźliwości. Nie tylko od jadła i picia, czy też różnych „zabaw wszetecznych a rozpustnych”, ale wręcz organizując wielkopostne zajęcia charytatywne, specjalne nabożeństwa zapewniające odpusty zupełne i najzwyczajsze rekolekcje – do życia bogobojnego nawołujące. Manifestacje te adresowane są do całego społeczeństwa i tylko konkretne kościoły definiują populacje w tym uczestniczące. Młodzież zbiera się w kościołach akademickich, dzieci w przykościelnych kołach katechetycznych i tylko wszechobecne „moherowe berety” zapełniają kościoły permanentnie.

Ale jest coś, co z żadną reklamą nie ma nic wspólnego, ale jednak propaguje – kulturę. Propaguje ją właśnie kościół i jest to ogromna jego zasługa szczególnie w mieście takim jak Kraków, który w sondażu zachodnioeuropejskiego biura turystycznego znajduje się na piątym miejscu najchętniej odwiedzanych miast Europy! No więc mamy w tych kościołach w centrum Krakowa nie tylko msze w różnych „światowych” językach z przepięknymi organowymi wstawkami, ale i całe ponad godzinne koncerty symfoniczne z partiami wokalnymi, a tematyka jedna z popularniejszych w klasycie muzyki: wielkopostna. Tragiczny, ale wdzięczny do opracowań muzycznych temat: cierpienia Chrystusa, ale i Jego Matki – Stabat Mater - przez wielu wielkich kompozytorów

Zdejmowanie z krzyża. Fresk, Nerezi, XII w.

przez stulecia traktowany z należyтым szacunkiem, aż po ostatnie wielkie dzieło o tym temacie mistrza Pendereckiego. Wirtuozersko przedstawiana tragedia Matki konającego Syna, była i w tym roku częstym zjawiskiem w naszych kościołach, które idealnie spełniają warunki sal koncertowych, bo to i akustyka i gabaryty, a i odpowiednia do tematu „dekoracja” wielkopostnych ołtarzy. Zainteresowanie ogromne, tłumy i obcych i tubylców. Tematem wielkopostnym zainteresowały się również i muzea i galerie - forsując temat ukrzyżowań, piet, turyńskich całunów i podobnych tematów.

No i jak tu w tak misternie stworzonej atmosferze nie pościć? Wprawdzie nasz post w porównaniu z postem naszych prawosławnych współwyznawców chrześcijaństwa jest bardzo łagodny, ale zawsze to post. A jak przeróżnie można - o ile człowiek ma w ogóle wewnętrzną potrzebę - pościć , o tym o ile wyciszmy nasze po-

wszechne codzienne namiętności, można by długo pisać. Ograniczę się do paru refleksji, które mnie dopadły po wysłuchaniu u św. Barbary koncertu Józefa Haydna „Stabat Mater”. Po prostu można te 6 tygodni żyć wstrzemięźliwie, nie tylko ograniczając jedzenie, czy balowania, ale można powstrzymać się od niechęci, niecierpliwości wobec ludzi i to nie tylko tych bliskich, ale i tych w zatłoczonym tramwaju, czy w poczekalni u lekarza. Można powstrzymać się od gorzkich i niepotrzebnych komentarzy na temat aktualnych głupich pociągnięć naszych polityków – no, tu chyba mamy największe pole do poszczenia. Można – rzucę jeszcze kilka tematów- wybaczyć tym na których nam zależy, ale i tym których mamy w nosie. Trzeba natomiast, wybaczyć sobie i to chyba jest najtrudniejsze. Wybaczyć sobie wszystkie krzywdy, które zrobiliśmy swoim bliźnim jest niełatwo, bo wiąże się to z przeproszeniem za wyrządzone zło. Trzeba spróbować być człowiekiem, uśmiechnąć się bezinteresownie do drugiego człowieka. Wpadam w moralizatorski ton, przepraszam, nie oto chodziło, ale faktycznie spróbujmy, choćby w przyszłoroczny post nie tylko od mięsa, ale i od złości wobec bliźniego się powstrzymać.

Jolanta Tančić

STABAT MATER

*Wiatr w przelocie skonał chyżym,
Przeniknęła ziemię zgroza,
Krzyż na skale, a pod krzyżem
Stabat Mater dolorosa.*

*Żadnych słów i żadnych głosów,
Krew z korony Bożej spływa;
Wobec Boga i niebiosów
Stała Matka boleściwa. (...)*

*Jak raniona szybkim strzałem,
Deszczem łzy wylewa brzoza,
Z takim sercem przebolełam,
Stabat Mater dolorosa.*

*Czując męki w pierśi wzdętej,
Jak się życie w łzy rozplywa,
Łza przepada w uśmiech święty,
Stała Matka boleściwa. (...)*

Teofil Lenartowicz (1822-1893)

Jak się odradzała Polska

Powstanie Wielkopolskie 1918/1919

XIX-wieczne powstania w Wielkopolskie oraz z 1918 r., pomimo dość licznej literatury, nie znajdują szerokiego odbicia w świadomości Polaków. W 2006 roku, 27 grudnia, mija 88 rocznica wybuchu Powstania Wielkopolskiego. Warto więc przybliżyć Czytelnikom historię jednego z powstań narodowych, które trochę z winy samych Wielkopolan, ich mentalności, nie przebiło się ponad inne zrywy narodowo-wyzwoleńcze.

Aspekty polityczne Powstania Wielkopolskiego

W styczniu 1916 powstał Tajny Międzypartyjny Komitet Obywatelski, skupiający posłów - Polaków do parlamentu Rzeszy i sejmiku pruskiego, a od lipca 1918 na terenie zaboru pruskiego zaczęła powstawać sieć polskich Komitetów Obywatelskich. 11.10.1918 r. wystosowany został wspólny komunikat organizacji polskich działających w Rzeszy, opowiadających się jawnie za niepodległością Polski, w którym stwierdzono, że tylko zjednoczenie wszystkich części narodu osiadłych na ziemiach polskich w jedną całość, wyposażoną w pełnię praw państwowych, stanowić może rękojmię trwałego przymierza narodów. Dzień po podpisaniu rozejmu kończącego I wojnę światową z Iona Centralnego Komitetu Obywatelskiego wyłoniono tymczasowy Komisariat w składzie: ks. Stanisław Adamski, Wojciech Korfanty, Adam Poszwiński. Jarogniew Drwęski został prezydentem Poznania. W następnych dniach Komisariat Naczelnej Rady Ludowej wydał odezwę do społeczeństwa polskiego zaboru pruskiego wzywającą do zachowania spokoju oraz do zapłaty jednorazowego tzw. „podatku narodowego”. 18.11.1918 r. odbyły się wybory członków powiatowych rad ludowych i delegatów na Sejm Dzielnicowy, który obradował w dniach 3-5.12.1918 r. w Poznaniu. W obradach uczestniczyli przedstawiciele wszystkich ziem polskich znajdujących się pod zaborem pruskim, jak również polskiej emigracji zarobkowej w Niemczech (głównie Westfalii). Sejm podjął szereg uchwał wyrażających wolę ludności polskiej, mieszkającej pod zaborem pruskim, do połączenia się z innymi ziemiami polskimi w zjednoczonym państwie polskim. Tenże Sejm wybrał Naczelną Radę Ludową. Na czele prezydium stanął Bolesław Krysiwicz. Organ roboczy stanowił Komisariat Naczelnej Rady Ludowej, w którym zasiadli: ks. Stanisław Adamski (Poznań), Wojciech Korfanty

(Śląsk), dr Stefan Łaszewski (Pomorze), red. Adam Poszwiński (Kujawy), Józef Rymer (Śląsk) i Władysław Seyda (Poznań). W Gdańsku i Bytomiu utworzono podkomisariaty. W połowie grudnia 1918 r. w poznańskich szkołach wprowadzono naukę języka polskiego i religii w języku polskim.

Po wybuchu powstania w dniu 27.12.1918 r. rozpoczęto pertraktacje ze stroną niemiecką w Poznaniu. Nie udało się na stronie niemieckiej wymóc stwierdzenia, że winę za wybuch walk w Poznaniu 27 grudnia 1918 roku ponosi strona niemiecka, która spowodowała Polaków. 4.01.1919 r. dekretem Komisariatu NRL o powierzeniu funkcji naczelnego prezesa prowincji i prezesa reencji poznańskiej adwokatowi Wojciechowi Trąmpczyńskiemu. Władze niemieckie wezwały urzędników do bojkotu „samozwańczego prezesa”. Zaczęto organizować powstańczą administrację wojskową. Cały teren opanowany przez Polaków został podzielony na 7 okręgów wojskowych. Komisariat Naczelnej Rady Ludowej przejął też kierownictwo nad sprawami administracyjnymi i wojskowymi, nie określając jednocześnie terytorialnego zasięgu swej władzy. Uczynił to celowo, chcąc wykazać, że jego aspiracje nie kończą się na Wielkopolsce. Gen. Józef Dowbor-Muśnicki został mianowany Naczelnym Wodzem Powstania (do 15.01.1919 dowódcą był Stanisław Taczak). Jednocześnie rozpoczęła się polonizacja administracji, choć często z braku kadr musiano na dotychczasowych stanowiskach pozostawić Niemców - z wyjątkiem najbardziej zaciekłych hakatystów. Niemieckim landratom dodano polskich starostów. Zarządzenia landratów musiały uzyskać ich akceptację. Stopniowo przejęli oni od landratów wszystkie uprawnienia, wskutek czego urząd ten uległ likwidacji. 14.01.1919 r. Komisariat NRL skierował apel do Romana Dmowskiego, prosząc o pomoc w zawarciu rozejmu z Niemcami. Dwa dni później w rządzie warszawskim Ignacego Paderewskiego dwóch Wielkopolan objęło teki ministerialne. Dr Józef English został ministrem skarbu, a dr Kazimierz Hącia ministrem przemysłu i handlu. Ukazał się pierwszy numer „Tygodnika Urzędowego Naczelnej Rady Ludowej” („Tygodnik Naczelnej Rady Ludowej” z 1919 r. jest dostępny na stronach Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej - www.wbc.poznan.pl).

Wobec zaostrzającej się sytuacji dyplomatycznej między Poznaniem a Berlinem, wydano zakaz przekazywania pieniędzy do banków znajdujących się poza linią frontu, a 25 stycznia został

wstrzymany ruch towarowy między Wielkopolską a Rzeszą. Fakty te świadczyły o rwaniu się nici zależności od Berlina, których początkowo politycy poznańscy, mimo wybuchu powstania, nie zamierzali zrywać. Pod koniec stycznia nastąpił rozwój ofensywy dyplomatycznej Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej. Do Paryża przesłano pismo prostujące fałszywe fakty zawarte w nocie ministra spraw zagranicznych Rzeszy z 17 stycznia. Udowodniano, że to strona niemiecka, a nie powstańcy, stosuje terror wobec ludności cywilnej. Wskazywano, że armia powstańcza może być przydatna w walce z rysującym się na wschodzie zagrożeniem bolszewickim, żądano przysłania do Polski misji alianckiej. Przekazano również wiele obszernych informacji do prasy zagranicznej na temat sytuacji w Wielkopolsce.

Rada Najwyższa państw koalicyjnych postanowiła wysłać do Polski specjalną misję na czele z Josephem Noulensem. Ostatecznie zniesiono też wszelkie pruskie ograniczające naukę języka polskiego w szkołach. 29.01.1919 r. na posiedzeniu Rady Dziesięciu w Paryżu Roman Dmowski wygłosił obszerny referat, w którym uzasadniał prawo Polski do ziem zaboru pruskiego. Wykazując agresywny charakter polityki niemieckiej na Wschodzie, oskarżył Niemcy o dwulicowość. Na początku lutego toczyły się w Berlinie polsko-niemieckie rozmowy. Stronom nie udało się dojść do porozumienia politycznego. Niemcy postawili bardzo ciężkie warunki, żądając między innymi rozwiązania formacji powstańczych i zapłaćenia za szkody powstałe w czasie walk, a ponadto uznania suwerenności praw Niemiec na terenie Wielkopolski. Strona polska nie przyjęła tych warunków. Obydwie strony jednakże osiągnęły efekt propagandowy, demonstrując wobec konferencji pokojowej ugodowe nastawienie i gotowość do rozmów. Jednocześnie toczyły się rozmowy przedstawicieli rządu warszawskiego z Komisariatem NRL w Poznaniu w sprawie reprezentacji zaboru pruskiego w Sejmie Ustawodawczym. Zrezygnowano z pierwotnej koncepcji przeprowadzenia wyborów, gdyż obawiano się międzynarodowych reperkusji. Uznawano w ten sposób fakt, że Wielkopolska nadal jest formalnie częścią państwa niemieckiego. Aby zapewnić jednak wpływ przedstawicieli Poznańskiego na prace Sejmu Ustawodawczego, ustalono, że tymczasowo dotychczasowi posłowie polscy do władz ustawodawczych państwa niemieckiego będą zasiadać w Sejmie Ustawodawczym. 7.02.1919 wydany został dekret Naczelnika Państwa o dopuszczeniu do udziału w obradach Sejmu RP dotychczasowych 16 polskich posłów do Reichstagu. Pierwotnie postulowano, by z terenu byłego zaboru pruskiego do Sejmu Ustawodawczego wybrać 126 posłów. Komisariat NRL wydał rozporządzenie rozwiązujące rady miejskie. Wybory do nowych rad mają odbyć się w terminie do 25 marca.

Do Poznania przybyła misja aliancka. 6 marca 1919 Misja aliancka wysunęła postulat wysłania pomocy wojskowej z Poznania pod Lwów w celu walki z Ukraińcami. Gen. Dowbor-Muśnicki przystał na tę propozycję pod warunkiem, że misja międzysojusznicza złoży zapewnienie, iż zostanie utrzymany układ rozejmowy z Niemcami. 19 marca 1919 Niemcy zerwali trwające od 7 marca rokowania w Poznaniu, a misja aliancka opuściła Wielkopolskę. 23.03.1919 r. odbyły się wybory do Rady Miejskiej Poznania, w których Polacy odnieśli zwycięstwo. W marcu Komisariat Naczelnej Rady Ludowej skierował do Rady Ministrów RP wniosek, aby dla dzielnicy pruskiej utworzyć odrębny organ administracyjny. Był on podyktowany dążeniem do zachowania odrębnych instytucji byłego zaboru pruskiego w niektórych dziedzinach, np. w samorządzie. Politycy poznańscy uważali, że przystosowanie struktury administracyjnej i gospodarczej Wielkopolski do innych dzielnic kraju, byłoby krokiem wstecz (Wojciech Korfanty). W Warszawie początkowo zmierzano do jak najszybszego przyłączenia ziem polskich zaboru pruskiego do państwa polskiego i ich unifikacji z pozostałymi regionami, jed-

nak pod wpływem Ignacego Paderewskiego w końcu zdecydowano, że Komisariat NRL będzie sprawował pełnię władzy aż do chwili ustalenia polskiej granicy zachodniej, a w przyszłości w całym byłym zaborze pruskim będzie istnieć odrębna władza. Wkrótce Sejm Ustawodawczy ustanowił uchwałę o wyborze 42 posłów z Poznańskiego. Na mocy rozporządzenia nakazano do końca kwietnia usunąć niemieckie napisy z dworców, gmachów urzędowych, nazw ulic. Niewykonanie rozporządzenia miało podlegać karze grzywny do 10 tys. marek i 2 lat więzienia. Wkrótce w „Tygodniku Urzędowym NRL” zaczęto publikować nazwy miejscowości w polskim brzmieniu. 7.05.1919 r. została zainaugurowana działalność Uniwersytetu Poznańskiego, początkowo jako Wszechnicy Piastowskiej (obecnie Uniwersytet im. Adama Mickiewicza). Wprowadzono język polski do administracji. Odtąd niemiecki mógł być stosowany tylko jako język posiłkowy. W sądownictwie jednak język niemiecki utrzymał się do 1920 roku. Stosunkowo późno wprowadzenie języka polskiego wynikało z braku dostatecznej liczby urzędników polskich.

28.06.1919 r. Traktat Wersalski przyznał Wielkopolskę odrodzonemu państwu polskiemu. Komisariat NRL zniósł od 1 lipca 1919 granicę celną między Wielkopolską a byłym zaborom pruskim. Tydzień później zniesiono, z wyjątkiem strefy przyfrontowej, stan wyjątkowy. 10.07.1919 r. odbyło się posiedzenie rządu RP, na którym rozpatrywano w obecności całego Komisariatu NRL formę ustrojową byłej dzielnicy pruskiej. W czasie dyskusji ugruntowało się przeświadczenie, że różnice są zbyt duże, aby można było dokonać mechanicznego połączenia. Podjęto decyzję o utworzeniu Ministerstwa Byłej Dzielnicy Pruskiej. Stosowną ustawę w tej sprawie Sejm Ustawodawczy podjął 1 sierpnia 1919, a weszła ona w życie z dniem 12 sierpnia 1919. Funkcję ministra byłej dzielnicy pruskiej objął Władysław Seyda. 1.08.1919 r. Sejm Ustawodawczy uchwalił ustawę O tymczasowej organizacji zarządu byłej dzielnicy pruskiej, która określała proces stopniowego włączenia Wielkopolski w skład odrodzonego państwa polskiego. 19.08.1919 r. uchwalono decyzję o likwidacji Naczelnej Rady Ludowej, a 28.08.1919 r. rozkazem dziennym nr 216 Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego włączono Armię Wielkopolską w skład Wojska Polskiego. W Poznaniu utworzono Dowództwo Okręgu Korpusu VII. 6.11.1919 r. formalnie zlikwidowano Komisariat NRL.

Działania militarne Powstania.

W latach 1914-1917, mimo trudnych warunków wojennych wzmagal się polski ruch niepodległościowy, którego ważnym elementem były polskie organizacje o charakterze paramilitarnym, takie jak: Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, skauting i inne. Mimo powołania wielu instruktorów na front, młodzież odbywała szereg ćwiczeń, nierzadko w tajemnicy przed władzami pruskimi. Obok dotychczasowych, mających wieloletnie tradycje walki o utrzymanie polskości, zaczęły powstawać również nowe organizacje. Do takich należała między innymi Polska Organizacja Wojskowa zaboru pruskiego, na czele której stanął Wincenty Wierzejewski. W 1918 r. coraz bliższa była perspektywa klęski Niemiec, która uaktywniła polskie działania. Szczególny wpływ na przyspieszenie biegu wydarzeń na terenie zaboru pruskiego miała rewolucja w listopadzie tego roku i podpisanie rozejmu kończącego działania wojenne (11 XI). Ujawniła się też Straż Obywatelska, organizowana potajemnie już od pewnego czasu. Kilkanaście dni później została przemianowana na Straż Ludową. Równoległe do tego, nadal w konspiracji, tworzyły się polskie organizacje wojskowe. Jedną z pierwszych i bardziej spektakularnych polskich demonstracji zbrojnych, był tzw. „zamach na ratusz” z 13.11.1918 r. Było to zorganizowane najście na odbywające się w ratuszu posiedzenie Wydziału Wykonawczego Rady Robotników i Żołnierzy, w którym dotąd dominowali Niemcy. W wyniku akcji udało się usunąć 4 Niemców, a na ich miejsce wprowadzono 4

Polaków zaangażowanych w przygotowania zbrojne: Bohdana Hulewicza, Mieczysława Palucha, Henryka Śniegockiego i Zygmunta Wizę. Dzięki wejściu do Wydziału Wykonawczego, Polacy uzyskali kontrolę nad Komendą Miasta i dowództwem V Korpusu.

26.12.1918 r. przyjechał do Poznania Ignacy Paderewski, którego wizyta była iskrą do wybuchu powstania. 27 grudnia 1918 r., w godzinach popołudniowych w Poznaniu wybuchły walki. Pierwsze strzały padły przy Prezydium Policji i Bazarze, a pierwszą ofiarą wśród powstańców był Franciszek Ratajczak. Polakom udało się opanować Dworzec Główny, Pocztę, kilka redut systemu fortyfikacyjnego Poznania. Wybuchły również walki na prowincji. Jednym z pierwszych poległych był Józef Mertka, który padł pod Boczkiem. Następnego dnia Polacy opanowali między innymi cytadelę, reduktę Grollmanna, arsenał przy Wielkich Garbarach. Komisariat NRL mianował tymczasowym naczelnym dowódcą powstania kpt. Stanisława Taczaka. W dwa dni po wybuchu walk w Poznaniu wyzwołyły się między innymi takie miejscowości, jak Kórnik, Grodzisk, Klecko, Witkowo, Wielichowo i szereg innych, a w stolicy Wielkopolski zdobyto koszary 6 pułku grenadierów. Jednostka ta jeszcze tego samego dnia opuściła Poznań. Do końca 1918 r. wyzwoliły się: Ostrów, Oborniki, Kościan, a w dniach poprzednich między innymi: Śrem, Wągrowiec, Wronki. Nastąpił też początek polskiej ofensywy z Gniezna pod dowództwem Pawła Cymsa w kierunku Kujaw. W dniach 1-5.01.1919 r. oswojono wiele miejscowości, między innymi: Jarocina, Nakła, Mogilna, Strzelna, Krotoszyna, Kruszwice, Nowego Tomyśla, Czarnkowa, Miejskiej Górk, Jutrosina, Rawicza, Wolsztyna. 6.01.1919 r. powstańcy zdobyli lotnisko na poznańskiej Ławicy. Tym samym akcja wyzwolenia Poznania dobiegła końca. Wybuchły walki pod Czarnkiem i Kościerzyną na Pomorzu (Prusach Zachodnich). Powstanie wykroczyło poza teren Wielkopolski.

7.01.1919 r. Niemcy zdobyli Chodzież, zajęta dzień wcześniej przez powstańców. Dzień później powstańcom udało się odbić miasto. Odzyskano również Czarnków chwilowo zdobyty przez Niemców. Powstańcy zwyciężyli też pod Ślesinem i wyzwolenie Sierakowa. Gen. Józef Dowbor-Muśnicki został mianowany Naczelnym Wodzem Powstania. Rozgorzały też walki w południowej Wielkopolsce, w rejonie Leszna, pod Rydzyną i Kąkolewem, zdobycie przez powstańców Sarnowy. 11.01.1919 r. miał miejsce bój o Szubin, który zakończył się zwycięstwem strony polskiej. W rękach powstańców znalazł się nie tylko Szubin, ale również Żnin, Łabiszyn, Złotniki. Również w innych rejonach północnej Wielkopolski dała się zauważyć znaczna aktywność strony polskiej. Na zachodzie natomiast miało miejsce niepowodzenie pod Zbąszyniem, a na południu Polacy utracili Sarnowę. 17.01.1919 r. został ogłoszony pobór do wojska. Pod broń powołano roczniki 1897, 1898 i 1899. Ważny etap w przekształceniu ochotniczych sił powstańczych w regularną Armię Wielkopolską. Gen. Józef Dowbor-Muśnicki zwrócił się z odezwą do żołnierzy, w której powiedział m. in: (...) *Do Was zwracam się oficerowie! Zapomnijcie o tej zmurze, która panowała w szeregach armii narodów - ciemiężców, w których nieludzkie obchodzenie się z żołnierzami i pogarda dla niego były systemem. Podobnie stosunki nie mogą mieć miejsca w szeregach Wojsk Polskich. Winniście być nie tylko dowódcami (...), ale też zawsze starszymi, kochającymi i troskliwymi braćmi żołnierzy (...).*

26.01.1919 r. odbyła się uroczysta przysięga gen. Dowbora-Muśnickiego i wojsk powstańczych na Placu Wolności w Poznaniu. Dwa dni później Niemcy podjęli ofensywę na froncie północnym, w rejonie Bydgoszczy i Nakła. W dniach następnych ciężkie walki toczyły się pod Rynarzewem. Powstańcy utracili Szubin. Rozwijająca się pomyślnie ofensywa niemiecka na północy załamała się. Wróg został wyparty za Noteć. Powstańcy odbili Rynarzewo i odnieśli zwycięstwo pod Kcynią. w dniu następnym odzyskano Szubin. Od lutego trwały ciężkie walki na południu. Wobec braków kadrowych,

Komisariat NRL mianował 122 podoficerów Polaków z byłej armii pruskiej na stopień podporucznika. 16.02.1919 r. w Trewirze został przedłużony rozejm Niemiec z państwami Ententy. Obejmował on również front wielkopolski. Tym samym armia powstańcza została uznana za wojsko sprzymierzone. Mimo rozejmu, pod Rynarzewem (gdzie zdobyto niemiecki pociąg pancerny), nad Notecią i pod Nową Wsią Zbąską trwały zacięte walki. W kwietniu 1919 r. Komisariat NRL powołał pod broń roczniki 1891, 1892, 1893, 1894, 1901. 28.06.1919 r. Niemcy podpisały traktat wersalski, w wyniku którego do Polski powróciła - z wyjątkiem skrawków - prawie cała Wielkopolska. Czyn zbrojny Wielkopolan zakończył się sukcesem. Mimo podpisania traktatu pokojowego na linii frontu wielkopolskiego dochodziło jeszcze do sprowokowanych przez Niemców zajść. 10.01.1920 r. w życie wszedł Traktat wersalski, na mocy którego armia powstańcza miała przejąć Pomorze oraz te miejscowości Wielkopolski, które do tej pory pozostawały w rękach niemieckich, np. Leszno i Rawicz. Dowództwo frontu wielkopolskiego wydało rozkaz do rozpoczęcia przejmowania zajmowanych dotąd przez Niemców terytoriów. 8.03.1920 r. nastąpiła formalna likwidacja frontu wielkopolskiego - koniec ery Powstania Wielkopolskiego. 15 pułk ułanów poznańskich oraz 16 pułk ułanów wielkopolskich wzięły jeszcze udział w wojnie polsko - bolszewickiej, ale to już jest temat na osobny artykuł.

Po Powstaniu

Powstanie Wielkopolskie nie weszło trwale do świadomości Polaków, pomimo iż zakończyło się sukcesem. Wynika to po części z mentalności Wielkopolan, którzy nie są nauczeni celebracji i rozpamiętywania. Powstanie nie znalazło szerokiego odbicia w malarstwie, literaturze, poezji czy filmie. Pomimo istnienia dość silnego ośrodka naukowego w Poznaniu, którego korzenie sięgają okresu międzywojennego, zajmującego się dziejami tego zrywu, Powstanie Wielkopolskie nie jest szeroko znane i czczone. W latach 1957-1999 nadawano uczestnikom Wielkopolski Krzyż Powstańczy i choć w maju 1919 r. Armia Wielkopolska liczyła 70 tysięcy żołnierzy, Krzyży rozdano ponad 20 tys. Jak to też zwykle bywa wśród Polaków, uczestnicy skupieni byli w kilkudziesięciu organizacjach kombatanckich. Ostatni powstaniec, 106-letni por. Jan Rzepa, zmarł 24.03.2005 r. W samym Poznaniu w rocznicę wybuchu nie powiewają licznie flagi narodowe, brak jest też licznych szczegółowych opracowań udziału poszczególnych miejscowości Wielkopolski w Powstaniu, ale pamięć trwa, nie jest tylko groteskowo uzewnętrzniana jak często to ma miejsce podczas obchodów rocznic naszych porażek narodowych. Pamięć przechowywana jest w sercach Wielkopolan, my pamiętamy, ale nie fetujemy. Pamięć rozsiana jest po licznych pomnikach, tablicach, mogiłach powstańców (poległo przeszło 2000) spoczywających na małych wiejskich cmentarzach, zdjęciach powstańców wiszących na honorowych miejscach w domach. Mój pradziadek powstaniec, przekazał mi jak byłem dzieckiem, swoją czapkę powstańczą. Sam zaś spoczął w pełnym umundurowaniu z Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym na piersi w ziemi wielkopolskiej, o którą walczył jako młodzieniec. Czapka leży u mnie na regale z książkami o Powstaniu Wielkopolskim. Interesuję się już nią mój mały synek. Zatem pamięć o Powstaniu Wielkopolskim nie zaniknie...

dr Łukasz Jastrząb

(członek Towarzystwa Pamięci
Powstania Wielkopolskiego 1918/1919
prawnuk por. rez. Andrzeja Mazurka,
Powstańca Wielkopolskiego)

TEORIA KULTURY W POLSCE

Radoslav Đokić, *Poljska teorija kulture*, Beograd, Foto futura, 2006; 304 str.

Przed nami jest książka Radosława Djokića, profesora Uniwersytetu Sztuki w Belgradzie, książka o tradycjach badań kulturologicznych i teorii kultury w Polsce.

Profesor Djokić jest jedną z nielicznych osób mających długoletnie zasługi w przybliżeniu nauce serbskiej osiągnięć polskiej humanistyki, szczególnie badań kulturologicznych. Pierwsze jego kontakty z Polską sięgają do 1963 roku, kiedy przebywał w Krakowie jako lektor języka serbochorwackiego, a zainteresowanie kulturologią wzbudziły w nim wykłady z filozofii i estetyki Romana Ingardena. Od tego czasu utrzymuje ożywione kontakty z polskimi instytucjami naukowymi: warszawskim Instytutem Kultury, Instytutem Filozofii i Socjologii PAN, Instytutem Kulturologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i innymi polskimi pokrewnymi placówkami naukowymi w Krakowie i Łodzi. Wielokrotnie odwiedzał Polskę, brał udział w sympozjach o tematyce teorii kultury i estetyki. Wzbogacił serbską literaturę humanistyczną aż o 11 pozycji książkowych przetłumaczonych z języka polskiego, a swoje tłumaczenia zaopatrywał w pogłębione naukowo przedmowy lub posłowania. Są to następujące dzieła (podajemy serbskie tytuły tłumaczeń):

Kažimjež Brandis, *Pisma gospođi Z.*, 1965; Roman Ingarden, *O saznavanju književno-umetničkog dela*, 1966; Bogdan Suhodolski, *Tri pedagogije*, 1974; Antonijina Kłoskowska, *Masovna kultura*, 1980; Zigmunt Bauman, *Kultura i društvo*, 1981; Zbignjev Gavrik-Čečot, *O počecima filmologije*, 1982; Zbignjev Gavrik-Čečot, *Istorija filmskih teorija*, 1982; *Semiologija poljskog filma*, grupa autora, 1983; Andžej Mirga i Leh Mruz, *Romi*, 1997; Roh Sulima, *Antropologija svakodnevice*, 2004; Roman Ingarden, *O književnom delu*, 2006. Radoslav Đokić jest również autorem pięciu oryginalnych książek o tematyce kulturologicznej, w których m. in. korzysta z osiągnięć polskiej myśli naukowej.

Jego szósta pozycja książkowa, o której informujemy, w całości jest poświęcona polskiej myśli humanistycznej. Jest to zbiór artykułów i studiów częściowo już wcześniej opublikowanych jako przedmowy lub posłowania do przetłumaczonych dzieł. Znajduje się w niej także kilka studiów, które nie były wcześniej drukowane.

Autor we wstępie informuje, że teoria kultury, mimo, że jest dyscypliną stosunkowo młodą, w Polsce kształtuje się już od ponad stulecia. Polska stworzyła teorię kultury, o której można powiedzieć, że jest wiodącą w nauce europejskiej. W pierwszym artykule *Savremena poljska teorija kulture* autor daje krótki zarys rozwoju tej nauki w Polsce, poczynając od Ludwika Krzywickiego z końca XIX wieku, a wymieniając takie imiona, powszechnie znane w historii polskiej humanistyki, jak Erazm Majewski, Stefan Czarnowski, Florian Znaniecki, Józef Chałasiński, Stefan Żółkiewski, Antonina Kło-

skowska i in. Daje też zwięzłą charakterystykę placówek naukowych i orientacji badawczych ludzi w nich działających - w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, zwracając szczególną uwagę na tak wielkie przedsięwzięcie jakim jest wydawanie *Encyklopedii Polskiej Kultury XX wieku*. Dalsze teksty obejmują dwa główne bloki tematyczne: socjologiczna i antropologiczna teoria kultury i socjologia sztuki. W pierwszym bloku została przedstawiona sylwetka naukowa Antoniny Kłoskowskiej - wybitnego socjologa, której dzieło „Kultura masowa” osiągnęło światową sławę (*Sociologija kulture Antonijine Kłoskovske*). Do tego bloku można zaliczyć tekst o filozofie i socjologu Zigmuncie Baumanie (*Između socijologije i antropologije*). Niemala miejsca poświęcił autor głośnej niegdyś dyskusji o polskiej inteligencji, jej genezie, specyfice i zadaniach społecznych w aspekcie historycznym i współczesnej rzeczywistości socjalistycznej (*Rasprava o genealogiji inteligencije*). Rozpatrywane są w związku

z tym również poglądy Chałasińskiego, Suchodolskiego, Żółkiewskiego. Czytając ten ciekawy tekst, w większym stopniu niż w innych artykułach, odczuwa się piętno epoki socjalistycznej na kształtowanie poglądów ludzi zajmujących się naukami społecznymi. Drugi duży blok tematyczny dotyczy socjologii sztuki wogóle, a kultury literackiej i funkcji społecznej literatury w szczególności. Należą tu teksty *Zasnivanje sociologije umetnosti* oraz *O funkcijama umetnosti*. W pierwszym z artykułów zaprezentowane zostały poglądy Stanisława Ossowskiego jako twórcy i teoretyka socjologii sztuki oraz Stefana Żółkiewskiego, który rozwinął problemy dzieła literackiego jako elementu socjologii sztuki. Do tego bloku należy również studium o Romanie Ingardenie (*Fenomenološka estetika Romana Ingardena*), tekst o teoretyku sztuk pięknych Mieczysławie Porębskim (*Od ikonografije ka „Ikonosferi”*), teksty: *Kažimjež Brandis i moderni esej* (w związku z książką „Listy da pani Z.”), *Rušenje tradicionalnih umetničkih obra-*

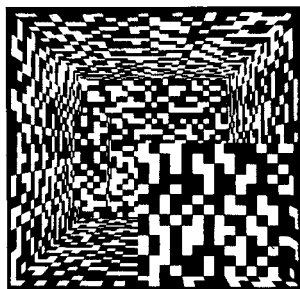
zaca (pierwotnie drukowane jako posłowie w Julian Kornhauzer „Signalizam srpska neoavangarda”).

Teksty niniejszego zbioru, które powstały w większości w ciągu ostatnich 35 lat XX wieku, dziś już w wielkiej mierze mają wymiar historyczny. Nie wszystkie sformułowania teoretyczne polskich naukowców np. Zygmunta Baumana czy Antoniny Kłoskowskiej dotyczące kultury masowej, sprawdzają się wobec ogromnych zmian ustrojowo społecznych w ciągu minionego dziesięciolecia. Pozostaje jednak ogromny, trwały wkład teoretyczny polskiej myśli humanistycznej, z którą prof. Radosław Djokić zapoznał serbskich czytelników.

J. Maciejewska-Pavković

Radoslav Đokić

POLJSKA TEORIJA KULTURE

ČETIRI POGLEDA NA PROŠLOST

Tadeuš Ružević: "Siva zona", izbor i prevod s poljskog Biserka Rajčić, KOV, Vršac, 2006.

Knjiga koja je pred nama predstavlja izbor iz četiri poetske knjige Tadeuša Ruževića (*Majka odlazi*, *Profesorov nožić*, *Siva zona* i *Izlazak*) koje su nastale u periodu od 1999. do 2004. godine.

Iako u poodmaklim godinama Tadeuš Ružević ima šta da kaže i poruči čitaocu. Svaka od ove četiri zbirke poezije ima svoju osnovnu temu – a to je prošlost. Na nju Ružević nadograđuje različite varijacije. Detaljnije analizirajući dolazimo do konstatacije da ove četiri zbirke predstavljaju četiri različita pogleda na prošlost.

Majka odlazi je prvenstveno lična, dalja pesnikova prošlost. Osim majke koja se pojavljuje u nekoliko pesama, uvek u drugoj ulozi i posmatrana s drugog stanovišta, Ružević se seća detinjstva i mladosti, posmatrajući ih kroz pastelne boje jeseni koje bude setu i bol prolaznosti.

Profesorov nožić je prošlost čovečanstva u poslednjih šest decenija. To je prošlost ispunjena velikim ratom, logorima za masovno uništenje, stratištem svakog smisla. Nožić koji je profesor Mječislav koristio u logoru kao nezaobilaznu alatku, podignut je na nivo prvoraznog artefakta. Primitivan a delotvoran, nožić nadživljava epohe i ceo XX vek.

Na nivo prvoraznog artefakta podignut je i *voz* – glavno transportno sredstvo do poslednje odredišne tačke – logora smrti. U izvanrednoj pesmi *Vozovi idu dalje* – jedan voz, onaj koji pesnik "vidi pred očima svoje duše" pobunio se i rešio da utekne od sudbine da bude nosilac žrtava na gubilište. Počeo je da jezdi poljima, šumama, tiho da ne naruši večni san onih koji nikada nisu izašli iz logora (a takvih je bilo najviše). Pred čitaocima voz metamorfozira u dobrog duha, čuvara sećanja na seni preminulih.

Siva zona predstavlja izvestan filozofski pogled na prošlost. U ovoj zbirci pesnik *objektiv* je vrlo širok. Ružević ovde analizira umetnost, analizira sam život, pozivajući se na čitavu plejadu umetnika, mislilaca i značajnih ljudi iz prošlosti. Pesnik obilato koristi misli i citate drugih stvaralaca tvoreći pesme koje su ponekad odveć hermetičke za nedovoljno upućenog čitaoca.

Najzad poslednja zbirka *Izlazak* nosi u sebi jedan pogled na bližu prošlost, kako lično pesnikovu, tako i prošlost njegove generacije. Ona predstavlja izvesnu pomirenost sa neumitnostima života: "...Kakav smisao ima život/ako moram da umrem?//stavljajući prst na usta/odgovorio sam Ti u mislima/"život ima smisla samo zato/što moramo da umremo..." (pesma *Poslednji razgovor*). Ova zbirka je puna *jednostavne* filozofije koju upravo ta *jednostavnost* čini istinskom i čitaocu sasvim prihvatljivom.

Rekao bih na kraju da ovo četvoroknjiže ponajviše možemo uporediti s riznicom punom višedecenijskog poetskog i životnog iskustva, punom filozofije i gorkih životnih spoznaja. Ovde će se za svakog čitaoca naći ponešto što će ga bar za trenutak izvući iz životne kolotečine i naterati da zastane, razmisli...

Oliver Janković

PRST NA USTIMA

usta istine
su zatvorena

prst na usnama
kazuje nam
da je došlo vreme

za ćutnju

niko neće odgovoriti
na pitanje
šta je to istina

onaj što je znao
onaj koji je bio istina
je otišao

prevod s poljskog Biserka Rajčić

KRZYSZTOF PENDERECKI W BELGRADZIE RECITAL JOANNY TRZECIAK

Wśrode, 28 lutego b.r., w ramach cyklu „Absolutno briljantno” gościł w Filharmonii Belgradzkiej (Kolarčeva zadužbina) polski kompozytor światowej sławy maestro Krzysztof Penderecki. Towarzyszyła mu orkiestra Sinfonietta Cracovia, a solistami było troje renomowanych wiolonczelistów: David Geringas, Tatijana Vasiljeva i Laslo Fenjo (podaję nazwiska w transkrypcji, ponieważ w programie nie podano ich oryginalnej pisowni). Koncert zorganizował Jugokonzert, a sponsorów było aż jedenastu, m.in. miasto Belgrad.

Trzeba od razu powiedzieć, że koncert był wspaniały. Maestro Penderecki przedsta-

wił się belgradzkim melomanom nie tylko jako kompozytor, ale również jako najwyższej klasy dyrygent. Sinfonietta Cracovia już dźwiękiem pierwszych taktów udowodniła swój wysoki artyzm. Trzeba przy tym powiedzieć, że, o ile pamiętam, jest to pierwsza polska orkiestra od lat co najmniej 30-tu, która wystąpiła w Belgradzie. W programie był Szubert – *Simfonia nr 5 B dur D485*, *Koncert na orkiestrę Grażyny Bacewiczówny* i wreszcie *Koncerto grosso na trzy wiolonczele* i orkie-

strę samego Krzysztofa Pendereckiego. Była to premiera belgradzka tego koncertu.

Nie jestem na tyle znawcą muzyki, żeby fachowo oceniać kompozycje i wykonanie. Mogę tylko powiedzieć, że koncert mi się ogromnie podobał, a to uczucie wyrażała i publiczność mocnymi oraz długotrwałymi oklaskami i pełna zachwytu opuszczała filharmonię.

Nie byłibyśmy w Serbii, gdyby nie było „ale”. Przede wszystkim sala nie była wypełniona. Bywalców koncertów zapewne wystraszył „współczesny” repertuar. Jak na nasze warunki bilety również nie były tanie. Jugokonzert jako organizator nie postarał się nawet o bukiet kwiatów, nie mówiąc już o koszu kwietnym, który się gościom niewątpliwie należał.

W przerwie w kularach słychać było rozmowy obok serbskich po angielsku, francusku, włosku, tylko nie po polsku. Obecni na koncercie znajomi polonofile pytali mnie dlaczego nie ma nikogo z Ambasady Polskiej. Odpowiedziałam, że nie zostali powiadomieni i

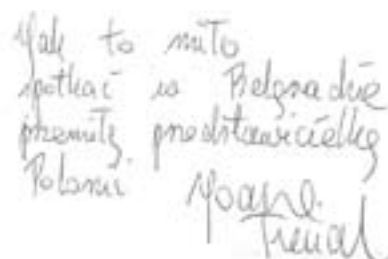
nie otrzymali biletów. To jest naturalnie wina Jugokonzertu. Istnieje jednak prasa, która wcześniej informowała o planowanym koncercie. Zabrakło więc dobrej woli i tzw. polskiej solidarności. Polska kultura przedstawiła się w Belgradzie na najwyższym światowym poziomie. Polacy w każdym aspekcie – polskim i polonijnym tego nie docenili. Szkoda!

Polonię belgradzką, na moją prośbę, Mistrz uhonorował swoim autogramem.

*

W niespełna tydzień później, 5 marca, w sali Starego Dworu, czyli Radzie Miejskiej wystąpiła inna polska artystka – Joanna Trześciak. Wykonała ona recital fortepianowy, na który składało się pięć Polonezów Chopina i sześć Etiud Rachmaninowa. Pani Joanna, po studiach w Krakowie i Moskwie i licznych nagrodach na konkursach pianistycznych, ma za sobą ogromny dorobek koncertowy na całym świecie. Dla miłośników muzyki Chopina jej koncert był prawdziwą gratką. Na ten koncert, również w organizacji Jugokonzertu, wstęp tym razem był wolny. Mimo tego, Polonię belgradzką reprezentowała tylko pani Hania Drljacza. W nagrodę otrzymała od pianistki piękny autograf. Ambasada znowu nie została powiadomiona.

J. Maciejewska-Pavković

NOWOSADZKIE KONCERTY CHOPINOWSKIE TO JUŻ TRADYCJA

15

Ani nie obejrzelśmy się, a już po raz trzeci nowosadzka „Polonia” uczciła rocznicę urodzin naszego wielkiego kompozytora Fryderyka Chopina koncertem w pięknej neorenesansowej sali ratuszowej w Nowym Sadzie. Jesteśmy bardzo dumni z tego, że dotrzyaliśmy obietnicy, jaką daliśmy publiczności na pierwszej takiej uroczystości 22 lutego 2005 r., że co roku w tym samym dniu będziemy urządzać „polski dzień”, który będzie przypominać, że chociaż Chopin jest dobrem wszystkich melomanów na świecie, korzenie jego genialnej muzyki wyrosły w Polsce i, tak jak my, Chopin nigdy nie zapomniał o swojej dalekiej ojczyźnie.

Koncert przebiegał pod znakiem Międzynarodowych Festiwali Chopinowskich w Dusznikach Zdroju. Ale zaczynajmy od początku.

Duszniki (Bad Reinerz) zaczęły się intensywnie rozwijać i przyciągać kuracjuszy zaraz po odkryciu źródeł wód mineralnych w 1797 r. Wraz z rozwojem uzdrowiska powstawały związki śpiewacze. Z biegiem lat niemal wszyscy mieszkańcy Dusznik byli zorganizowani w takie związki. Powołano do życia też kapelę zdrojową, a jej poranne i wieczorne koncerty stały się częścią składową kuracji, obok picia wody mineralnej. Do „wód” ściągali liczni przybysze z Polski i innych krajów. Atmosfera muzyczna sprawiała,

że chętnie przyjeżdżali tu muzycy, śpiewacy i poeci. Muzycznym wydarzeniem był przyjazd czternastoletniego Feliksa Mendelssoona-Bartholdy’ego, który upamiętnił swój pobyt w Dusznikach koncertem dobroczynnym na rzecz inwalidów wojennych.

Trzy lata później, w sierpniu 1826 r., przybył dyliżansem z Warszawy Fryderyk Chopin wraz z matką Justyną i siostrą Emilią. Wybór Dusznik był zasugerowany przez przyjaciela Chopinów i nauczyciela Fryderyka – Józefa Elsnera, który sam kilka lat wcześniej leczył się w tym „badzie”. Tutaj Frycek i Emilka mieli „podreperować swoje wątle zdrowie”. Kuracja przyniosła dobre rezultaty, a szesnastoletni kompozytor zgodził się wystąpić z koncertem na cel dobroczynny. Koncert odbył się prawdopodobnie w dniu 15 sierpnia 1826 r., a dochód z niego został przeznaczony dla osieroconych dzieci nieoczekiwanie zmarłego ojca rodziny z uzdrowiska. Koncert w Dusznikach był pierwszym publicznym występem Chopina poza granicami kraju i przyniósł mu wielki rozgłos. Właśnie wtedy w Dusznikach rozpoczęła się długa, kultywowana do dziś, tradycja szopenowska.

W dniu 26 sierpnia 1946 r. odbył się Pierwszy Festiwal Chopinowski, zainaugurowany przez Zofię Rabczewicz-Poznańską. Był to pierwszy po wojnie festi-

*Pianistka p. Marina Milić-Apostolović gra Chopina.
Foto J. Pavković.*

wal, co miało na Ziemiach Odzyskanych wielkie repolonizacyjne, patriotyczne i intergacyjne znaczenie. Zgodnie z tradycją dochód został przeznaczony na fundusz dla sierot. Od samego początku organizatorzy starannie wybierali uczestników festiwalu spośród najznakomitszych polskich wykonawców. Dopiero na 12. Festiwalu pojawili się szopeniści z całego świata i festiwal zdobył miano międzynarodowego. Nie sposób wymienić nawet najslawniejszych wirtuozów, którzy mieli swoje recitale w Dusznikach. Wspomnę tylko, że Światosław Richter, największy pianista XX wieku, występował w Dusznikach w 1980 r., a Stefan Askenase dał w 1985 r., w wieku 87

lat, „porywający” koncert w Dworcu Chopina. Stefan Askenase był żywym łącznikiem między Chopinem i jego epoką i festiwalami w Dusznikach. W jego wspomnieniach czytamy: „...kiedy miałem siedem lat uczyła mnie gry nauczycielka, która urodziła się w 1815 r... raczej pomagała mi matka, która uczyła się u Mikulego, a Mikuli był uczniem Chopina ... Ta stara nauczycielka była uczennicą syna Mozarta.

Sam z kolei uczyłem się u Sauera, a on był uczniem Liszta...”

Jak wiadomo, na dusznickie festiwale są zapraszani prawie wyłącznie laureaci Konkursu Chopina w Warszawie oraz pianiści nagrodzeni na innych znaczących konkursach. Gwiazdą ostatniego, 61. Międzynarodowego Festiwalu Chopinowskiego był młody polski szopenista Rafał Blechacz, zwycięzca XV Międzynarodowego Konkursu im. Fryderyka Chopina w Warszawie, zdobywca Grand Prix i Złotego Medalu, uhonorowany dodatkowymi nagrodami specjalnymi: za najlepsze wykonanie mazurków, polonezów i za koncert oraz prywatną nagrodą Krystiana Zimmermana za interpretację sonaty. Aż trudno sobie wyobrazić, ale prawie wszyscy widzowie na naszym nowosadzkim koncercie otrzymali w prezencie krążek CD z nagraniem utworów Chopina w wykonaniu Rafała Blechacza. Wszystko dzięki Panu Konsulowi Aleksandrowi Chećce, który nie tylko uświetnił swoją obecnością tę uroczystość, ale przybył z tymi wspaniałymi prezentami.

O pobycie Chopina w Dusznikach Zdroju, o Międzynarodowych Festiwalach Chopinowskich w Dusznikach goście koncertu urodzinowego w Nowym Sadzie mogli się dowiedzieć z wystawy jaka towarzyszyła programowi muzycznemu. Na wystawie były pokazane portrety rodziny Chopina, rękopis listu Fryderyka pisanego z Dusznik do przyjaciela, kopia rachunku za pobyt na imię matki kompozytora. W tej samej gablotce zgromadzono wiele autentycznych przedmiotów z początku XIX, jakie mogli używać kuracjusze w Dusznikach Zdroju: puchar do picia wody zdrojowej z herbami

dolnośląskich uzdrowisk z roku 1828, inny z wygrawerowanym nazwiskiem właściciela, a jeszcze inny z panoramą Sudetów, tabakierki, laski, kałamarz z gęsim piórem itd. Druga część wystawy była poświęcona współczesnym Festiwalom Chopinowskim w Dusznikach. Tutaj znalazły się programy ostatnich koncertów, wydawnictwa książkowe o festiwalach, plakietka 60. Festiwalu, zdjęcia... Autorka wystawy, Magdalena Kosanović starała się ponownie poprzez Chopina przybliżyć Polskę do Nowego Sadu.

Program pierwszych dziesięciu festiwali wypełniała wyłącznie muzyka patrona imprezy. Dzisiaj obejmuje on dzieła prawie wszystkich kompozytorów, którzy pisali utwory na fortepian. Właśnie taką koncepcję przyjęła Marina Milić-Apostolović, organizator i moderator muzycznej części koncertu pod nazwą „Chopin i jego serce”. Obok Nokturna Es-dur op. 55 nr 2, Marsza żałobnego z Sonaty b-moll op. 35, Mazurka a-moll op. 67 i Fantasia-Improromptu op. 66 Fryderyka Chopina w wykonaniu Mariny Milić-Apostolović, w programie były utwory L. van Beethovena, J.S. Bacha, E. Griega i A. Skriabina, kompozytorów tak często słuchanych na dusznickich festiwalach. Motywem wiążącym sylwetki tych sławnych kompozytorów było „serce”, walka z chorobą, którą musieli pokonywać na drodze swego genialnego talentu: Chopina, cierpiącego na gruźlicę od wczesnej młodości, czyje serce tęskniące na obczyźnie do Polski zostało po śmierci pochowane w ojczyźnie; Bacha, który przeciwstawiał się ślepoty; Bethovena, komponującego pomimo całkowitej głuchoty, czy też Griega, który oddychał tylko jednym płucem; Skriabina, który odbierał muzykę w kolorach... O tym właśnie

mówiła Marina, która, jak zawsze, przeplatała muzykę opowieściami o jej autorach. Oczywiście, w centrum uwagi był Fryderyk Chopin, jego sto dziewięćdziesiąte szóste urodziny i pierwszy publiczny koncert w Dusznikach Zdroju.

Przy wtórze muzyki kilkoro przedszkolaków malowało kredkami obrazki o Chopinie, a najczęstszym motywem było wielkie serce. Ich malunki zostały nagrodzone

dyskietkami z muzyką Chopina.

Niezwykła była w tym roku także publiczność. Pan Konsul Chećko przywiózł z Belgradu cały autobus belgradzkich Polonistów, sympatyków i przyjaciół Polski oraz studentów polonistyki z Uniwersytetu Belgradzkiego. Nie zabrakło też nowosadzkich entuzjastów naszych koncertów, chociaż dla wielu z nich zabrakło miejsca i musieli słuchać muzyki na stojąco. Na koniec wszyscy zgodnie wypili po lampce wina, ofiarowanego przez Ambasadę Polską z Belgradu.

Magdalena Kosanović

После отварања изложбе архитектке Боже Петровића у Музеју Технике САНУ

НОВА ГРАЂЕВИНСКА ТРАДИЦИЈА У СРБИЈИ

- осврт на изложбу -

Szablonizacja architektury wiejskiej we wschodniej Europie w ciągu XX wieku, szczególnie nasilonej w latach po II wojnie światowej, kiedy budowa nowego domu, również na wsi, musiała odpowiadać wymogom projektów typowych dalekich od miejscowej architektury, w wielu krajach, w tym i w Polsce doprowadziła do chęci nawrotu do własnej tradycji. W Serbii, którą niegdyś zdobiły m.in. piękne domy w stylu morawskim, krajobraz architektoniczny uległ zupełnej przemianie. Architekt Božidar Petrović w swojej długoletniej działalności stara się wskrzesić tradycyjny styl i ma w tym zakresie wspaniałe osiągnięcia. Dlatego właśnie zdecydowaliśmy się wydrukować tekst, który otrzymaliśmy dzięki uprzejmości pana Tihomira Obradovicia. Wierzymy, że niektórzy nasi polscy czytelnicy znajdą w nim analogie do swoich dążeń powrotu do własnych korzeni kulturowych. (Red.)

Kuća Milije Stevića, selo Čovdin, opština Petrovac na Mlavi

Да се и највеће истине Архитектуре најбоље могу разумети на матерњем језику показао нам је архитекта, и професор универзитета Бојидар Петровић, својом изложбом „КУЋА ЈЕ НАША ВЕЛИКА СУШТИНА“ у Галерији науке и технике САНУ.

На 20 паноа и још неколико десетина квадратних метара зидних постера, макетама, оригиналним цртежима и својим књигама, овај академски народни градитељ је сажео велику истину древног неимарског заната: на сопственим се коренима могу саздати савремени модели културе грађења који су препознатљиво наши, а да истовремено нису слепи и затворени према вредностима других култура. То је оно што сваки народ достојан себе може оставити потомству или унети у велику европску заједницу народа.

Присутне по целој Србији, а најгушће нанизане у цвати ау-

торовог завичаја, дуж савременог пута - ибарске магистрале, ове куће већ сада представљају туристичку дестинацију, помало скривену од очију јавности али познату ходочасницима неимарског заната.

Изложба радова и реализација архитектке Петровића под окриљем угледне установе највишег националног значаја није само признање за рад овог, у струковним круговима, често нехваћеног и неприхваћеног ствараоца. То је и признање једном, рекло би се истинском, стваралачком поступку, у овом случају, одређивања физичког оквира за свакодневни живот човека – дакле пројектовању кућа.

Пажњу привлачи податак да су изложбу припремили, на волонтерском принципу али на професионалном нивоу, ученици и пријатељи професора Боже Петровића. Они су препознали вредност и значај његовог настојања. Да ли ће и друге установе

Биографија проф. Божидара Боже Петровића

У питомом шумадијском селу селу Дићи, општина Љиг, рођен је 15. јула 1922. године од оца Рајка и мајке Персе, Божидар Бошко Петровић. Основну школу завршио је у родном месту, а гимназију у најближем градићу-Горњем Милановцу. Непосредно после рата, уписује се на Архитектонски одсек ондашњег Техничког факултета у Београду на коме је дипломирао 1952. Као запажен студент и спортиста на препоруку професора, запослио се у Енергопројекту, где је радио наредне четири године углавном на пројектима за земље блиског истока. Изабран је за асистента на Архитектонском факултету, јануара 1956. Шест година касније постао је доцент, 1976. ванредни, а 1983 редовни професор факултета у Београду на предметима Механика и отпорност материјала и

„Душа људи и душа кућа се поистовећују“
(Б.Петровић)

Теорија система. У пензију одлази 1987 године, али тада као да почиње његов нови струковни живот – потпуно се посвећује пројектовању кућа надахнутих предајним градитељством и временом, ствара потпуно препознатљив стил. У својим пројектима породичних кућа трага за инспирацијом и неговањем традиционалних кућа у Србији као немарског подстицаја и узора.

Иако зашавши у девету деценију живота, професор Божа, како га зову пријатељи и бивши студенти, веома активно ради и пројектује у свом стану у Београду али и породичној кући за одмор у родном селу.

О стваралаштву овог универзитетског професора али и народног неимара, изашло је до сада неколико књига у више издања.

Kuća Karađorđa Ristanovića, Gornja Bukovica kraj Ljubovije

Kuća Dragana Stankovića, Vlasotince

и институције, (изузимајући наравно САНУ) а посебно „надлежни“ појединци, препознати и на делотворан начин подржати ову мисију? Ову мисију очувања али и унапређења, не само квалитета кућа као грађевина по малим и великим насељима Србије, већ што је много битније, мисију очувања и унапређења духа и свести о себи, једног народа.

Грађани престонице ће, до краја маја 2007, (у улици Ђуре Јакшића број 2) моћи да виде овај, „парк Божиних кућа“ – како рече, отварајући изложбу, архитекта Милан Лојаница дописни члан Академије.

А онда изложба креће тамо одакле је дошла, Србијом!

Тихомир Обрадовић

Kafana u selu Lunjevica

DNI BAŁKAŃSKIE W POZNANIU

(7-10 marzec 2007)

Stowarzyszenie Antropologów Kultury ETNOSFERA zorganizowało w początkach marca b.r. *Dni Bałkańskie w Poznaniu*. Manifestacja ta, mająca charakter poznawczy i rozrywkowy, odbywała się aż w pięciu punktach w mieście. Obejmowała bogaty i różnorodny program wypełniający te 4 dni od rana do wieczora.

Otwarto więc wystawę fotograficzną „Bałkany – trzecia strona Europy” powstałej jako rezultat ekspedycji naukowej członków Etnosfery na terytorium Bośni i Hercegowiny (2005), Albanii i Kosowa (2006), Bułgarii oraz Macedonii. Odbyła się prezentacja turystyczna krajów bałkańskich. Także debatowano na temat „Zrozumieć... Kosowo” oraz „Zrozumieć...Bośnię”. Zainteresowanym przedstawiono książkę Iliany Genev-Puhalevej „Bałkańskie zapiski kuchenne”. Jednakże najbogatszy był program filmowy, zawierający filmy dokumentalne. Projekcje odbywały się przez trzy przedpołudnia. Aż osiem filmów miało za temat Kosowo, dwa dotyczyły Albanii, dwa Bułgarii, dwa Bośni i Hercegowiny oraz jeden, zupełny wyjątek – znany nam film o naszej Polonii – *YU Polonia w Serbii* reżyserii Waldemara Chudziaka, 2002. W programie o tym filmie napisano następująco: „Dokument o Polkach, które w latach 70-tych wyemigrowały na Bałkany i osiadły w Serbii. Film opowiada o ich obecnej sytuacji, przeplatany wspomnieniami wojennymi z okresu konfliktu bałkańskiego”. Nazwiska reżyserów, to przede wszystkim Polacy, potem Abańczycy z Kosowa, Serbowie

(3 nazwiska), Bułgarzy oraz jeden Niemiec. Przeważający temat, to konflikty etniczne, szczególnie na Kosowie. Dla urozmaicenia tego, bądź co bądź nieco trudnego programu, wystąpiły polskie zespoły muzyczne specjalizujące się w muzyce bałkańskiej. Były to: *Balkan Sevdah* laureat głównej nagrody festiwalu Mikołajki Folkowe 2004, trio *Merak Sound* i zespół *Bałkany śpiewają*, którego założycielem jest znany nam Milan Duškov, a w którego skład wchodzi studenci filologii słowiańskiej oraz balkanistyki.

Z powyższego można wnioskować, że zainteresowanie Bałkanami jest w Polsce żywe i inicjatywa poznańskich etnologów i antropologów, by lepiej poznać Bałkany jest godna pochwały. Możemy się spodziewać, że Dni Bałkańskie nie będą imprezą jednostkową i że w kolejnych Dniach Bałkańskich zasięg terytorialny prezentowania problematyki krajów bałkańskich będzie mniej jednostronny. I że znajdzie się również miejsce na debatę „Zrozumieć...Serbię”.

J. Maciejewska-Pavković

19

Z życia polonijnego

OD WYDANIA DO WYDANIA

(Kronika polonijna: styczeń-marzec 2007)

Polonia spotkała się po raz pierwszy w tym roku w sobotę 10 lutego. Tym razem nie trzeba było narzekać na frekwencję. Do uczestniczenia pań w większej liczbie zapewne przyczyniła się obecność konsula Chełki, jak i smaczna gościna, którą przygotowała pani Tereska Vukašinić chcąc z nami podzielić się radością z urodzenia się wnuczka. W części „oficjalnej” mowa była o planach dotyczących tegorocznych spotkań, a pan Konsul poinformował, że Polonia stała się właścicielem kina domowego, dzięki darowi MSZ, na który składają się filmy i sprzęt. Kino zostało tego dnia i zainaugurowane przez wyświetlenie filmu. Obecni otrzymali również najnowszy numer (30) Słowa YU Polonii.

Na spotkaniu marcowym (10 III), dzięki pośrednictwie pani Vesny Radivojević – przyjaciela naszej Polonii, gośćmi popołudnia byli przedstawiciele Klubu Tańca Towarzyskiego „Milonguero” przy Wydziale Technicznym (Maśiński fakultet).

Goście prezentują swoje umiejętności tańca towarzyskiego.
Foto J. Pavković

Trzy pary wirowały w rytmie rumbi, fokstrot, quik-steps i in. Publiczność nie szczędziła oklasków. Po występach nastąpiła lekcja tańca, którą poprowadził instruktor Dragan Pejić. Panie (nie tylko te młodsze) ochotnie przystąpiły do nauki mamby. I już wkrótce okazało się, że nasze panie są i „do tańca i do różańca” (to ostatnie może nieco mniej...)! Spotkanie zamieniło się w prawdziwą taneczną prywatkę. Udany wieczór uświetniły równie udane słodkości w wykonaniu naszych pań. I tak uczciłyśmy Dzień Kobiet.

Wydarzeniem dla naszej Polonii był wyjazd do Nowego Sadu dnia na koncert chopinowski organizowany przy pomocy Polonii nowosadzkiej z okazji rocznicy urodzin kompozytora. Wiele pań podzieliło się z nami swoimi wzruszeniami, które przeżyły w czasie tego koncertu. Jeszcze raz dziękujemy panu Konsulowi za umożliwienie nam uczestniczenia w tym wydarzeniu artystycznym. (Obszerniej zob. tekst Marii-Magdaleny Kosanović).

J. Maciejewska-Pavković

TRZECI WIECZÓR SZOPENOWSKI W NOWYM SADZIE

Organizacja polonijna w Nowym Sadzie przy współpracy z Centrum Kultury i Zarządem Miasta była organizatorem trzeciego już z rzędu dorocznego wieczoru muzycznego z okazji rocznicy urodzin Chopina. Wieczór był zatytułowany: „Chopin i jego serce – związki z Griegem, Skryabinem, Bachem i Beethovenem” (Šopen i njegovo srce – veze sa Grigom, Skryabinom, Bahom i Betovenom). I jak w poprzednich latach, moderatorem i wykonawcą części repertuaru była pianistka pani Marina Milić-Apostolović, profesor Akademii Sztuki w Nowym Sadzie. Pani Marina zaprosiła jako gości dwie studentki Sanię Lukovac (III r.) i Marię Ivanović (IV r.). Ciekawe słowo wiążące, doskona-

łe wykonanie (szczególnie zaimponowało nam wykonanie przez Marię Ivanović bardzo trudnej Sonaty nr 7 Skryabina) sprawiły, że wieczór w przepięknej, stylowej sali Rady Miejskiej przeszedł w miłym i ciekawym nastroju. Wieczór urozmaiciły dzieci z przedszkola muzycznego, które cały czas w czasie trwania koncertu bardzo cierpliwie rysowały Chopina, jego serce i jego pobyt w Dusznikach. Obecni mogli również obejrzeć wystawę związaną z 60 rocznicą Międzynarodowego Festiwalu Chopinowskiego w Dusznikach. Wystawę przedmiotów z tej epoki, zmieszczoną w dwóch gablotach, zorganizowała prof. dr Maria Magdalena Kosanović. Polonia z Belgradu i studenci polonistyki mieli okazję uczestniczyć w tym, najważniejszym dla Polonii nowosadzkiej, wydarzeniu dzięki pomocy konsula Chełki, który zorganizował przejazd wynajętym autobusem, zapewnił lampkę wina i przywiózł prezenty w postaci dyskietek (CD) z muzyką Chopina w wykonaniu Rafała Blechacza oraz nowych biuletynów «Poljska» i «Słowo YU Polonii».

Dziękujemy naszym rodaczkom z Nowego Sadu za gościnne przyjęcie, niezapomniany spacer po centrum tego pięknego miasta, tak urokliwego w wieczornym oświetleniu. Dobrze, że przed koncertem mieliśmy nieco czasu na przyjacielskie pogawędki przy dobrej kawie i ciastkach w przytulnej kawiarni.

J. M-P.

Nowy Sad w nocy. Oświetlony pałacyk, siedziba Rady Miejskiej, gdzie odbywał się koncert.

Foto J. Pavković.

„Pamięci Michaliny Skiby-Miletić”, (1949-2007)

Pisałyśmy z Michaliną tę krótką historię Jej rodziny w październiku 2006 roku. Wkrótce potem Jej stan zdrowia uległ nagłemu pogorszeniu i po dwóch pobytach w szpitalu, w stanie beznadziejnym zwolniono ją do domu. Michalina Skiba-Miletić zmarła 7 stycznia 2007 roku.

Cześć Jej pamięci!

Historia rodzinna Michaliny

„Historia mojej rodziny związana jest ściśle z Jugosławią już od ponad stu lat. Pradziadkowie moi, Polacy z Galicji - pod zaborem austriackim, przyciśnięci ciężkimi warunkami bytowymi, brakiem ziemi i pracy, zdecydowali się w 1902 roku na emigrację.

W zorganizowanej akcji przesiedleńczej wyruszyli do Bośni, gdzie wraz z grupą innych Polaków poszukujących lepszego życia osiedlili się we wsi Okučane koło Prnjavoru. Rodzina była liczna: pradziadkowie, ich dziewięć córek i dwuletni syn – mój dziadek.

Życie na nowej ziemi nie było wcale takie lekkie. Otrzymane od rządu lasy osadnicy karczowali i utrzymywali się głównie z uprawiania roli, wypalania węgla drzewnego i hodowli.

Pielęgnowali jednak starannie polską kulturę – obyczaje i język; dzieci uczyły się w polskiej szkole czteroletniej, a młodzi zawierali małżeństwa między sobą. Także i mój dziadek Michał ożenił się z Polką przesiedloną wraz z rodzicami z Galicji – Michaliną Nowak.

Po ślubie dziadkowie mieszkali najpierw w Okučane, tu się urodziła moja mama Stefania i jej brat. Wkrótce jednak, w poszukiwaniu za pracą, przeprowadzili się do Sarajewa, gdzie zastała ich II wojna światowa. Wrócili wówczas na wieś, gdzie łatwiej było o przeżycie. Wioskę, na szczęście, ominęły zbrodnie i prześladowania ze strony ustaszów, bo mieszkańcy wyznawali wiarę katolicką.

Po wojnie moja mama wyszła za mąż za Feliksa Skibę, Polaka

Rodzice Michaliny Feliks i Stefania. Feliks jest w mundurze żołnierza przedwojennego wojska jugosłowiańskiego.

z tej samej wioski i w maju 1946 roku, dwa miesiące po urodzeniu się syna, a mego brata, rodzice zdecydowali się na powrót do Polski. Ojciec dowiedział się bowiem, że już w 1945 roku wyruszyły z Jugosławii na Ziemie Odzyskane pierwsze zorganizowane transporty Polaków i bardzo zapalił się do tego, aby się do nich przyłączyć.

Polacy z Jugosławii podjęli decyzję o reemigracji w lipcu 1945 roku na zjeździe przedstawicieli grupy polskiej w Prnjavorze i w październiku przybyła do Warszawy ich delegacja, gdzie uzyskała poparcie i zapewnienie o pomocy dla osadników. Po rozmowach w Warszawie delegaci udali się na Dolny Śląsk i wybrali na miejsce osiedlenia się powiat bolesławiecki oraz kilka gmin powiatów Lwowieckiego i kłodzkiego. Gospodarstwa wiejskie i miasta w obszarze dwóch pierwszych powiatów były wprawdzie zniszczone, ale nie dotarła tam jeszcze wtedy fala masowego osadnictwa. 10 listopada 1945 roku do Belgradu wyruszyła Polska Misja Repatriacyjna, a 2 stycznia 1946 roku w stolicy Jugosławii podpisano układ o przesiedleniu. W okresie od 28 marca do 5 listopada 1946 roku do powiatu bolesławieckiego przybyło 2930 rodzin, tj. 15 301 osób (dane z „Zarysu monografii miasta Bolesławiec”, 2001). Ostatnim transportem zorganizowanym we wrześniu 1947 r. przyjechały jeszcze 54 rodziny.

Ze względu na niewielki wówczas stopień zasiedlenia powiatu przez ludność polską i odbywające się równoległe wysiedlanie Niemców, możliwe było osiedlanie Polaków z Jugosławii w zwartych skupiskach będących najczęściej przeniesieniem dawnych grup sąsiedzkich. Moja rodzina zamieszkała początkowo w wiosce Różyńiec, 12 km od Bolesławca, ale po pewnym czasie przeprowadziła się na stałe do samego Bolesławca, gdzie przyszedł na świat w 1949 roku, a rok później moja siostra.

W Jugosławii została jednak nasza liczna rodzina, przede wszystkim dziadek i jego osiem siostr (dziewięta siostra wyemigrowała razem z nami). Wszystkie ich dzieci założyły później rodziny w Jugosławii. Utrzymywaliśmy z nimi stałe i żywe kontakty. Regularnie spędzaliśmy wakacje i urlopy w Sarajewie. Podczas jednego z tych pobytów poznałam swego przyszłego męża Serba z Vrnjačkiej Banji. W 1977 roku pobraliśmy się, zamieszkaliśmy w Belgradzie. Tu urodził się nasz syn Damian. Po kilku latach przeprowadziliśmy się na stałe do Nisza, a właściwie do Mramora koło Nisza, gdzie wybudowaliśmy sobie dom. Czy była to dobra decyzja? Chyba nie, bo po 25 latach ruszyło osuwisko, na którym wyrosło nasze osiedle i kilkanaście domostw, m. in. i nasz dom w wyniku osuwania gruntu zaczęło się rozpadać jak domki z kart. Od wiosny ubiegłego (2005) roku czekamy na decyzję władz miasta o przydzielenie nam domu zastępczego i ze strachem patrzymy na postępujące zniszczenia: przesuwanie fundamentów, pęknięcia ścian, rur i innych instalacji. Mąż rozchorował się i po krótkiej chorobie zmarł rok temu, a ja walczę z ciężką chorobą już 10 lat. Coraz częściej myślimy z synem o powrocie do Polski na stałe.”

Michalina Skiba-Miletić w latach 70-tych.

Przygotowała Grażyna Stanković, Nisz

Kako sam ga upoznala

Počelo je leto a sa njim i novosti. U moj komšiluk doselila se cela porodica iz Francuske. Deca su nesto glasno pričala i obraćala se meni na jeziku, koji nisam razumela. Njihova majka mi je pokazala rečnik i tako sam počela druženje sa Klodin i francuskim jezikom. Pošto sam radila u turističkoj agenciji, nije bilo teško da počnemo obilazak mesta koja su oni želeli da vide i da dobiju prave informacije. Vremena sam imala na pretek pošto je moj dečko dobio posao u Katovicama i retko smo se vidjeli. Krajem leta rastanak sa francuskim komšijama nam je teško pao, ali ostalo je obećanje da Božić i Novu godinu čekamo u Francuskoj u malom mestu Tours, koji je udaljen 300 km od Pariza.

Nije bilo problema oko vize i tako sam božićne i novogodišnje praznike dočekala daleko od rodne kuće. Imala sam slobodnih mesec dana godišnjeg odmora. Iznenađila sam se jedino što su mi u mojoj firmi spremili oproštajni poklon, kao da se više neću vratiti na posao, i malo sam se zbog toga rastužila. Nedelju dana sam provela sa Klodin i njenom porodicom. Ostale su mi još dve nedelje za Pariz, a najviše sam želela da vidim grob Šopena. Dobila sam na raspolaganje mali stan u centru Pariza i počela obilazak grada. Nakon nekoliko dana nestalo mi je gasa u kući, i morala sam da ga kupim ali postojao je problem, nisam znala gde! Sišla sam u prodavnicu voća da tražim informaciju koja mi je bila neophodna, kad odjednom obratio mi se stariji čovek na čistom poljskom jeziku i pitao šta je dami potrebno? Bila sam toli-

ko iznenadjena da nisam mogla ni odmah da odogovorim gospodinu, kako sam kasnije saznala, bivšem ruskom aristokrati, koji je izbegao za vreme revolucije. Pozvao me je na kafu u njegov stan i ponudio pomoć. U tom trenutku neko je pozvonio na vrata a on me je zamolio da ih otvorim. Na vratima se pojavio mladić (moj budući muž), koji je s vremena na vreme obilazio svog tadašnjeg komšiju. Sve vreme je sedeo i nije skidao pogled sa mene i, naravno, ponudio se da mi pomogne. Zajedno smo obilazili Pariz i zaista je bio ljubazan. Počeo je da mi se dopada, a posle nekog vremena sam se u njega i zaljubila. Kada je došlo vreme rastanka, molio me je da ostanem i da se udam za njega. Bila sam u dilemi, sta da radim?! U Poljskoj ostavljam mladića sa kojim se zabavljam već 6

godina, kojeg poznajem i, s druge strane, evo ovog ljubaznog mladića koga poznajem tako kratko! Dilemu sam brzo rešila – ostajem!

Narednih pet godina Pariz je bio grad u kome smo živeli, ujedno i naš dom. Nakon tih godina odlučili smo se da se preselimo u Beograd. Moj muž je Jugosloven i zbog brige oko njegovih roditelja usledilo je preseljenje. Ne kajem se, danas živim u Zemunu. Imam tri sina i divnu ćerku i brak koji se zasniva na razumevanju. Često sam mislim u Parizu, a još češće u Poljskoj, ali razdalinu i nostalgiju ublažavaju česti telefonski pozivi i internet. Danas, posle toliko vremena, mislim da bih donela istu odluku. Ovo je moja životna, a i ljubavna priča koju sam rado podelila sa vama!

Marianna

Informacije

WAKACYJNY KURS JĘZYKA POLSKIEGO DLA DZIECI I MŁODZIEŻY - BAŁTYK 2007

TERMIN

5 - 19 sierpnia 2007r.

ZAKWATEROWANIE

Ośrodek wypoczynkowy NEMO (www.wczasy-nemo.pl) w Sianożętach przygotowany do przyjmowania kolonii i obozów. Pokoje 2 i 3 osobowe z łazienkami. Obiekt położony na bezpiecznym, ogrodzonym terenie, bardzo blisko plaży, w centrum miasteczka. Na terenie ośrodka znajdują się boiska do siatkówki, koszykówki, piłki nożnej, kometki. Do dyspozycji sala dyskotekowa, sala gimnastyczna, plac zabaw dla dzieci, sala TV/DVD, bilard, gry zręcznościowe, kawiarnia, kafejka internetowa, rowery turystyczne.

Sianożęty, k/Ustronia Morskiego (www.ustronie-morskie.pl) to jedno z najbardziej uroczych, kameralnych kąpielisk nadmorskich polskiego wybrzeża Bałtyku. Na turystów czekają przepiękne, szerokie, piaszczyste i słoneczne plaże, malownicze krajobrazy, lasy sosnowo-brzozowe, czysta woda, mikroklimat pozbawiony wpływu przemysłu. Co roku organizowane są tu imprezy plenerowe oraz rozrywkowo-sportowe.

PROGRAM

- przyjazd: 5.08, do godz. 17, wyjazd: 19.08, po godz. 9
- opieka wykwalifikowanej kadry (2 wychowawców, 2 lektorów, kierownik)
- podział na grupy wiekowe: 7-12, 13-17 lat
- zajęcia integracyjne
- jazda konna dla chętnych (za dodatkową opłatą)
- zwiedzanie Ustronia, Kołobrzegu i Darłowa
- piesze wycieczki po okolicy
- plażowanie, kąpiele w morzu
- uczestnictwo w imprezach kulturalnych i sportowych w Ustroniu Morskim • wyjście do kina
- wycieczka do parku wodnego
- ogniska
- śpiewanie piosenek z akompaniamentem gitary
- zajęcia rekreacyjno – sportowe na powietrzu
- rozgrywki i turnieje sportowe
- gry i zabawy rekreacyjne
- dyskoteki
- zajęcia w kafejce internetowej

- bogaty program językowy:
  - ♦ 2 godziny lekcyjne dziennie nauki języka polskiego w grupach 7-10 osobowych
  - ♦ indywidualne konsultacje z lektorem
  - ♦ praktyczne ćwiczenia językowe
  - ♦ gry i zabawy językowe
  - ♦ dostęp do polskich książek dla dzieci i młodzieży
  - ♦ projekcja polskich filmów
  - ♦ podział na grupy wiekowe: (7 – 10, 11 - 13 i 14 – 16 lat), z uwzględnieniem poziomu językowego uczestnika
  - ♦ nacisk na praktyczne wykorzystywanie języka

CENA

1950 PLN

Obejmuje:

- naukę języka polskiego
- 14 noclegów
- 4 posiłki dziennie, całodzienny dostęp do napojów
- ubezpieczenie (NNW oraz kosztów leczenia)
- opiekę wykwalifikowanych wychowawców
- opiekę lektorów języka polskiego jako obcego
- opiekę ratownika wodnego
- opiekę medyczną

- bilety wstępu do zwiedzanych obiektów
- za dodatkową opłatą organizujemy transport z Wrocławia, Warszawy i Poznania

SZCZEGÓŁOWE INFORMACJE

- organizator: Polonica – kursy języka polskiego
ul. Worcella 13/1, 50-448 Wrocław, Polska
telefon: 0048 71 322 29 52, 0048 602 248 164
www.polonica.edu.pl, polonica@polonica.edu.pl
- adres ośrodka: Ośrodek Wczasowy NEMO, Sianożęty, ul. Lotnicza 1, 78-111 Ustronie Morskie
telefon: 00 48 94 351 42 62

ZGŁOSZENIA

- pisemnie: ul. Worcella 13/1, 50-448 Wrocław, Polska
- telefonicznie: 00 48 71 322 29 52, 00 48 602 248 164
- e-mailem: polonica@polonica.edu.pl

WARUNKI ZGŁOSZENIA

- dzieci i młodzież w wieku 7 – 17 lat
- wypełnienie karty zgłoszenia oraz podpisanie umowy
- wpłata pełnej sumy na konto podane w karcie zgłoszenia

WWW.POLONICA.EDU.PL

PISMO POLSKIEJ AGENCJI INFORMACJI I INWESTYCJI S.A

23 marca 2007, Warszawa

Szanowni Państwo,

Zwracamy się do Państwa z prośbą o przesłanie do nas informacji o firmach zlokalizowanych na terenie kraju Waszego działania, które potencjalnie mogą być zainteresowane udziałem w kongresie gospodarczym organizowanym dla Polonii.

Zależy nam na kontaktach do firm polonijnych i polskich oraz prowadzonych przez osoby polskiego pochodzenia, lub ich dzieci. Chcielibyśmy również zaprosić specjalistów z polskim rodowodem, którzy nie prowadzą własnej działalności gospodarczej, lecz pracują jako menedżerowie firm, mogących w przyszłości nawiązać ewentualną współpracę gospodarczą z podmiotami polskimi.

Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych planuje że kongres ten odbędzie się w terminie 16-18 czerwca 2007r. w Warszawie oraz w jednym z województw. Udział w kongresie jest nieodpłatny.

Celem wydarzenia będzie zacieśnienie kontaktów gospodarczych Polonii z Polską, pokazanie możliwości inwestycyjnych w kraju, a także podmiotów polskich gotowych do podjęcia współpracy. Intencją naszą jest także budowanie klimatu sprzyjającego kontaktom oraz przekazanie wyraźnego przesłania, że aktywność gospodarcza Polonii w starym kraju jest bardzo pożądana przez rząd polski i środowiska biznesowe.

Na Kongresie zostanie przedstawiona nowa idea współpracy

gospodarczej ze środowiskami gospodarczymi Polonii na świecie i konkretna propozycja, która przyspieszy i nada tym zamierzeniom nową jakość.

Bardzo prosimy o potraktowanie tej prośby jako pilnej i nadanie nam informacji o firmach - tj. danych teleadresowych (w tym adresu e-mailowego, strony www) oraz określenie profilu działania firmy (branży).

Osobą koordynującą cały projekt jest Pani Hanna Rakowska – z Departamentu Współpracy Regionalnej PAIiIZ - tel. +48 (0-22) 334-99-27, mobil: 0-692- 497- 831.

Informacje o firmach prosimy przysyłać do Pani Ewy Lubryczyńskiej na adres e-mailowy; ewa.lubryczynska@paiz.gov.pl , tel. 334-98-57; 334-98-56;

Serdecznie dziękujemy za pomoc i liczymy na Państwa zainteresowanie naszym Kongresem.

Z wyrazami szacunku,

Joanna Wolff

Dyrektor Departamentu Współpracy Regionalnej

Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych

JEDZIEMY BEZPIECZNIE DO POLSKI

Z radością informujemy zainteresowanych: RUSZA REGULACJA: BELGRAD- POLSKA, w każdy pierwszy weekend miesiąca, poza tym destynacje i częstotliwość dostosują

się do potrzeb, cena 65.- euro, kontakt tel: 9948602336951-Waldemar Zawadzki. Szczegółowe informacje u p. Beaty tel: 2065300 i u p. Dagmary tel: 062/1259 281.

KLIK KULTURALNY

Wszystkie wielkie polskie portale donoszą wieści o tym, co się nowego dzieje w polskiej kulturze. Serwisy kulturalne mają więc: www.onet.pl, www.gazeta.pl, www.interia.pl i www.wp.pl.

Jak podaje autor artykułu „Sztuka klikania” Piotr Sarzyński (Polityka 41, 2006, str. 76-78), „Z tej wielkiej czwórki serwisy poświęcone książkom prowadzą trzy portale (bez Interii), teatrowi zaś – tylko jeden (Gazeta). Wszystkie natomiast sporo uwagi poświęcają dwóm dziedzinom: muzyce i filmowi. W obu tych kategoriach zdecydowanie najlepiej prezentuje się Onet (...). Mocną stroną Interii są materiały wideo, m. in. zasoby 2,5 tys. teledysków. Z kolei niepowtarzalny atut Gazety to imponujące Forum, gromadzące komentarze internautów. W dziale Kultura takich wypowiedzi jest ponad milion, z czego 300 tys. poświęconych muzyce, ponad 250 tys. – książkom i literaturze, a kolejne 100 tys. – kinu”.

Obok ogólnych istnieją też tzw. wortale specjalizujące się wyłącznie w dziedzinie kultury. „W 2001 r. przy Instytucie Adama Mickiewicza powstał serwis internetowy www.culture.pl. Pomy-

ślany jako element systemu promocji kultury polskiej za granicą (...) stał się jednym z najważniejszych źródeł informacji o polskim życiu artystycznym. Zawiera około 10 tys. tzw. rekordów (jednostek informacyjnych), w tym ponad tysiąc biografii najwybitniejszych polskich twórców. Koncentruje się przede wszystkim na oficjalnym, instytucjonalnym obiegu kultury: koncertach, wy-

stawach, premierach. Jest także najlepszym źródłem informacji o zagranicznych dokonaniach naszych artystów. (...) Istniejący o rok dłużej www.independent.pl dla odmiany główną uwagę zwraca na działania offowe, alternatywne, awangardowe, mające miejsce poza głównym nurtem popkultury. Atrakcyjnie redagowany (...), kierowany jest głównie do młodych ludzi z aspiracjami

kulturalnymi”.

Jeśli chodzi o informacje z dziedziny sztuk pięknych „bezdyskusyjnie króluje www.artinfo.pl. To bardzo rozbudowany wortal informacyjno-handlowy. Dysponuje obszerną bazą danych o wystawach, galeriach oraz domach aukcyjnych, współczesnych i dawnych artystach, a przede wszystkim o rynku sztuki...”. Sarzyński podaje jeszcze kilka wortalii, gdzie miłośnicy sztuki mogą znaleźć bardziej pogłębione informacje: www.obieg.pl, www.magazynsztuki.pl, www.artyzm.com i inne.

W dziedzinie fotografii „Sporo informacji, ciekawych artykułów i wywiadów znaleźć można na www.fototapeta.art.pl, warto też zaglądać na www.fotopolis.pl i www.swiatobrazu.pl. Natomiast prawdziwym obrazkowym Hyde Parkiem jest www.plfoto.com. To miejsce, w którym każdy może pochwalić się swymi fotograficznymi osiągnięciami, a one oceniane są z kolei przez innych internautów”.

O teatrze informują dwa serwisy: www.e-teatr.pl i www.teatry.art.pl. Pierwszy z nich, redagowany przez warszawski Instytut Teatralny „ma pełniejszą bazę danych o spektaklach i artystach. Drugi serwis, bardziej tradycyjny w formie i treści wydaje się jednak nieco lepiej obsługiwać życie teatralne południa Polski, co nie powinno dziwić, jako że tworzony jest w Krakowie.”

W dziedzinie sztuki filmowej „zdecydowanie największy i najbardziej profesjonalny jest wortal www.filmweb.pl. Gromadzi on m. in. informacje o 283 tys. filmów oraz 571 tys. osób związanych z kinematografią (producentów, aktorów, reżyserów itd.)”. Serwis www.stopklatka.pl posiada nieco mniejszą bazę danych. Interesujący serwis www.kinomaniak.pl robiony jest przez samych internautów, gdzie każdy może zamieścić własną recenzję. Serwisy www.film.org.pl i www.filmpolski.pl informują przede wszystkim o rodzimej, polskiej produkcji.

Jeśli chodzi o literaturę, www.merlin.com.pl jest największą polską internetową księgarnią. „Informuje nie tylko o tym co na rynku, ale też o wydawniczych zapowiedziach (...). Każdej książce towarzyszy krótki, przygotowany przez serwis, opis oraz recenzje, komentarze i oceny internautów”. Witryna dla poetów to www.bej.pl, a dla pisarzy krótkich form www.opowiadania.pl. Zwolennicy klasyki mogą korzystać z Polskiej Biblioteki Internetowej, działającej przy Komitecie Badań Naukowych: www.pbi.edu.pl. „Gromadzi ona już niemal 30 tys. tekstów literackich (powieści, opowiadania, wiersze, listy, eseje, traktaty), od Seneki do Witkacego”.

Serwisów muzycznych jest cała masa, zarówno ogólnomuzycznych, jak i specjalizujących się w określonym gatunku muzyki. Dwa uniwersalne portale muzyczne, cieszące się dużą popularnością to: www.emuzyka.pl i www.musiq.pl. Zainteresowani mogą też znaleźć teksty piosenek w www.teksty.pl.

Na zakończenie tej informacji o polskich portalach i serwisach internetowych związa-

nych z kulturą, zacytujemy tekst autora zamieszczony na początku artykułu „Sztuka klikania”: „Nie ulega wątpliwości, że Internet stał się podstawowym źródłem informacji o tym co, gdzie, kiedy. Natomiast ciągle jeszcze pozostaje daleko w tyle za tradycyjnymi mediami (głównie prasą i radiem) w momencie, gdy odbiorca chce czegoś więcej: syntezy, zrozumienia, pogłębionej analizy”.

Przygotowała J.M-P.

KĄCIK KULINARNY PANI HANI

Po prostu jajko

Jajka, jak wiadomo, najsmaczniejsze są wiosną. Kury, te większe, żyjące w warunkach naturalnych, dziobiące trawę, ziarna kukurydzy i pszenicy znoszą smaczne jajka o charakterystycznym smaku i zapachu. Kupujemy je więc u zaprzyjaźnionej gospodyni na placu targowym.

O jajku można wiele pisać. Najważniejsze jednak, że jest ono źródłem pełnowartościowego, łatwo przyswajalnego przez organizm białka. Jedno jajko, ok. 50 g, dostarcza 65-75 ccal i jest źródłem witamin A,D,E jak również witamin z grupy B. W jajku znajdują się i minerały i dla organizmu korzystny skład tłuszczu. Niestety (jak dowiadujemy się z czasopisma „Kuchnia”), jedno żółtko zawiera 250-300 mg cholesterolu i 5 g tłuszczu, co stanowi dzienne maksimum, którym można obarczyć organizm. Zaleca się spożywanie nie więcej niż 3-4 jajka tygodniowo, oczywiście dla osób zdrowych.

Jajka stanowią jeden z najważniejszych artykułów spożywczych i są w naszej kuchni przygotowywane na sto sposobów: ugotowane na miękko, po wiedeńsku, na twardo, jajecznicą, sadzone, omelet, zapiekane z sosem na ciepło, z sosami na zimno, w galarecie, faszerowane w skorupce, nadziewane, w sałatkach itd, itd. Wielką ich zaletą jest to, że potrawy z jaj, których przygotowanie nie wymaga

wiele czasu, zawsze się udają i są smaczne. Jednak pamiętajmy: jajko musi być świeże!

Podaję przepis na jajka w koszulkach z mojego domu, z czasów, gdy w powojennej Polsce brakowało mięsa, ale był to dla mnie, młodej osoby, tzw. „chudy obiad”.

Jajka w koszulkach pod beszamelem

S u r o w c e: 6 jaj, 3 łyżki octu, 2 l wody.

W y k o n a n i e: W płaskim garnku zagotować wodę z octem. Każde jajko pojedynczo wybić do filiżanki i ostrożnie przelać do wody, uważając, żeby nie uszkodzić żółtka (przy pomocy łyżki żółtko przykryć białkiem). Gotować 3-4 min, przewrócić i znowu gotować 2-3 min. Wyjąć, ułożyć na półmisku i polać gorącym sosem beszamelowym. Posypać posiekanym szczypiorkiem.

Sos beszamelowy

S u r o w c e: 2 łyżki masła, 2 łyżki mąki pszennej, 250 ml śmietany lub śmietanki, sól, pieprz, cukier, sok z cytryny

W y k o n a n i e: Masło otopić, dodać mąkę i mieszając zasmażyć „na biało”. Porcjami dodać śmietanę, zagotować i doprawić według smaku. Trzymać na ciepłym do momentu podania jajek.

To danie jest prawdziwie wiosenne, eleganckie, lekko strawne, smaczne, a można je podać z bułeczką lub z młodymi kartofelkami. Więc smacznego!

***

W drugą sobotę lutego na spotkaniu polonijnym, pani Tereska zrobiła miłą niespodziankę. Mianowicie oznajmiła nam, że została babcią małego Veljka. W związku z tym urządziła „słodki poczęstunek”: dwa rodzaje wspaniałych ciastek oraz wino i soki. Były więc toasty, kawa i herbata. Panie dopytywały się o przepisy i jeden z nich, za zgodą pani Tereski, Kącik kulinarny spiesźnie podaje.

Placek miodowo-orzechowy Ciasto podstawowe

S u r o w c e: 400 g mąki (T 400 gładka), 120 g miodu, 120 g cukru pudru, 150 g masła (lub margaryny), 1 łyżeczka sody oczyszczonej.

W y k o n a n i e: Wymieszać składniki i zagnieść ciasto.

Podzielić na dwie równe części. Przygotować blachę wymiaru cca 22 x 38 cm. Jedną część ciasta rozłożyć równomiernie (pomoc sobie wałkiem) na papierze pergaminowym wymiaru blachy i upiec w średnio nagrzanym

piekarniku na ok.

180° C. Ostudzić.

Drugą część ciasta również

rozwałkować na

papierze perga-

minowym wymiaru

blachy, włożyć do blachy i jeszcze nie upieczoną przykryć masą orzechową. Piec w średnio gorącym piekarniku.

Masa orzechowa

S u r o w c e: 120 g masła, 250 g orzechów połamanych (połówki, ćwiartki), 150 g cukru pudru, 1 łyżeczka miodu.

W y k o n a n i e: Składniki wymieszać w rondelku i dobrze mieszając zagrzać. Gorącą masę wyłożyć na surowy placek (rozprowadzić równomiernie) i piec w średnio nagrzanym piekarniku. Oba ochłodzone placki przełożyć masą grycikową.

Masa grycikowa

S u r o w c e: 500 ml mleka, 250 g masła, 3-4 łyżki gryziku (kaszka manna), 150 g cukru pudru, cukier waniliowy.

W y k o n a n i e: Mleko z grysiem gotować ok. 5 min. Przy końcu dodać cukier. Dobrze ostudzić. Masło ucierać z cukrem waniliowym dodając po łyżce ochłodzony grysik. Masą przełożyć placki (oczywiście orzechy muszą być z góry!). Pozostawić na chłodnym miejscu na 24 godziny. Następnego dnia pokroić w zgrabne kawałki i podawać.

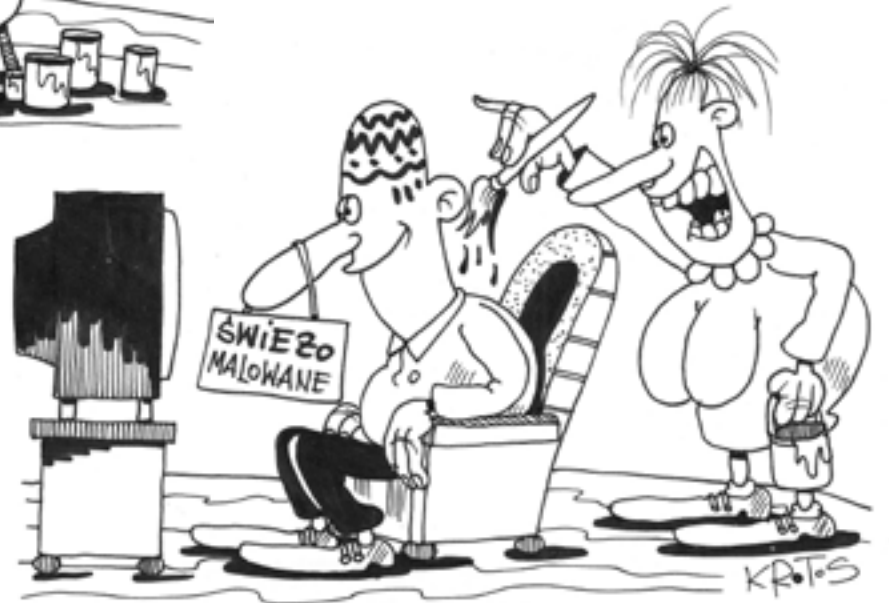
Więc smacznego!

Na wiosnę życzę wam dużo radości i zdrowych dań kulinarnych

*Pani Hania
(Hanna Drljača)*

**Tadeusz Krotos:
Karykatury na wielkanoc**

Serce Chopina. Nagrodzony rysunek Milicy Selaković (6 lat) z Nowego Sadu.

*W wonnym sadzie mojej matki
Kwitły bezy, kwitły róże,
Polne maki i bławatki,
I lilije – kwiatów stróże.*

*Słowik dla nich śpiewał, jęczał
Najpiękniejsze swoje pieśni;
Wiatr szeleścił – strumień brzęczał
Pół na jawie – na pół we śnie.*

*Jam w dzieciennych moich latach,
Z całym rajem w młodym sercu,
Biegał skocznie po tych kwiatach,
Na jedwabnym traw kobiercu.*

*Dziś tułactwa twarde drogi
I los gorzki w poniewierce
Poraniły moje nogi,
Zakrwawiły moje serce.*

*A tam jeszcze dzisiaj może
Kwitną maki i bławatki,
I piękniejsze od nich róże
W wonnym sadzie mojej matki.*

Ryszard Berwiński (1819-1879)

SŁO WO

YU • POLONII

SŁOWO YU POLONII

Biuletyn nr 31

Beograd, januar-mart 2007.

Izdaje:

Udruženje srpsko-poljskog prijateljstva

JU Polonija (Stowarzyszenie Przyjaźni
Serbsko-Polskiej YU Polonia)

www.yupolonia.co.sr

Adresa: Kneza Miloša 38, 11000 Beograd
Srbija

Redakcioni odbor:

Joanna Maciejewska-Pavković, glavni urednik
npavkovi@eunet.yu

Dagmara Luković

daga@eunet.yu

Jolanta Tančić

tanana@infosky.net

Dizajn i priprema:

Stanko S. Kostić • www.skostic.com

Lidija Maćej • e-mail: macej@sezampro.yu

Štampa:

Lithoart, Beograd

Tiraż:

500 primeraka

Publikacija izlazi uz finansijsku pomoć

Senata Republike Poljske i

Fondacije „Pomoc Polakom na Wschodzie”,

Varšava

PUBLIKACIJA SE NE PRODAJE